

R. Simon ב

ויקרא א ויקרא

אור החיים

1

קריאה בסיני כתב הרא"ם שהוא פסוק ויקרא אל משה ביום השביעי וגו' (שמות כ"ד ע"ז) או ויקרא ה' למשה אל ראש הבר (שמות י"ט כ) אבל לא מדכתיב ויקרא אליו ה' מן הבר (שמות י"ט ג) כמו שפירש רבינו הלל, כי קרא זה לא עם אש לאמר וצבריתא קתני מה ללד השור שהיו באש וכו' ע"כ. ובמחילה מכבודו לא דק בזה כי האמת הוא שהלימוד הוא לדבור הוא מפסוק ויקרא אליו ה' מן הבר, כי ויקרא אל משה ביום השביעי אין אותה קריאה מיוחדת ואלערכא לגופה שקרא לו לעלות לשבת צבר ארבעים יום כאמר שם ויקרא אל משה וגו' ויצא משה וגו' ויהי משה צבר ארבעים יום, וקריאה זו במקום דבור היא. והקריאה שאנו דנים בה קריאה שהיא לדיבור, ומכיר קריאה לדיבור, גם ויקרא ה' למשה אל ראש הבר שקריאה זו לורך עליה היתה כי היה משה למטה וקרא לו לעלות אל ראש הבר ושם דיבר אליו, ואם לא אמר ויקרא והיה מדבר עמו היה מדבר עמו והוא למטה מן הבר, ואנו רואים שלא דבר אליו עד אחר עלות, ואין יהיה פה ולשון לומר שלא היה לו לומר אלא וידבר, אבל פסוק ויקרא אליו ה' מן הבר רואים אנו כי חכלית הקריאה לא היה אלא לומר אליו כה תאמר וגו', ודברים אלו אמרם אליו שם והוא למטה מצלי עלות (יותר), א"כ מה עיבה של קריאה זו אינה אלא קדימה לדיבור. ומה שנחתייב הרב בפסוק ויקרא אל משה ביום השביעי ממה שאמר הכתוב אחר אומר ויקרא וידבר וגו' ויקחו לי וגו', לא האירו לומר פני הרב צ' כתובים ובהם צ' עניינים שהפסיקו בין הקריאה לדיבור, האחד ומראה כבוד ה' וגו' וכו' ויצא משה וגו' ויהי שם צבר ארבעים יום וגו', ואחר זה אמר הכתוב וידבר ה' בצנה להעירך להלדיק מה שכתבנו, ומי יאמר שדיבור זה לא היה אחר שצו צבר עשרים יום או שלשים

אור בהיר

היתה בהם גם מעלת הקריאה. (ד) פי' לא אמר לו משה משה, כאשר קריאה, אלא אמר לו עלה אלי הורה וכדומה. (ה) ולא לעלות. (ו) ומד מיוחד לדרוש, משא"כ הלא לא נאמר שניהם. (ז) של ויקחו לי תרומה. (ח) פי' לפי דברי הרא"ם קשה על התנא גופא שמביא פסוק ויקרא אל משה ביום השביעי ולא יכול ללמוד ממנו מפני שהיה באש, ומעלים עין מפסוק ויקרא אליו ה' מן

ויקרא א ויקרא אונקלוס

א אדא ויקרא אל משה וידבר יהוה א ויקרא למשה ומדי' י עמיה

א ויקרא

לקם בהיר

רש"י

(א) ויקרא אל משה. לכל דברותי ולכל אמירות ולכל נווייסי קדמה קריאה, לשון חבה (מ"ט), לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר (ישעי' ז ג) וקרא זה אל זה, אבל לנביאי* האומות עכו"ם* גבל עליהם בלשון עראי וטומאה* (י), שנאמר (נבוי כ"ג ד) ויקר אלהים אל בלעם* (י) (ויקרא: ויקרא אל משה. "הקול הולך ומגיע לאזניו* וכל ישראל לא היו שומעין (מ"כ - תנ"ח), יכול אף להפסקות היתה

שנינו נטוחות נביאי. איתא. בלשון קרי ובלשון תומאה. שדומה ולא (תן) האלו מדבר עם הטמא. לפניו.

ע"ה ענה בכל פעם "הנני" כדרך ההגה צני אדם כשרוה לדבר אל חבירו ההגה והצני קורא אותו בשמו להראות שידעו ומכירו בשמו המיוחד, ופירע כשטפלו לומר משה משה או אברהם אברהם, ומז"ל לא דרשו זאת רק כאן מיתור ויקרא וידבר (וכן בסנה ובסני) וכן ביטעו וקרא זה אל זה ואמר קדוש, ואין לומר שפי ויקרא אל משה שקרא לצו לפניו אל אהל מועד ממקום שהיה שם, שדבר זה פשוט הוא שצלב קריאה לא בא, והיתה זאת בכל פעם כשרוה לדבר עמו, ואין צורך להכתוב לאומרה, ומה נשמע שאמר זאת דוקא כאן, אלא ודאי הכוונה בו קריאה של חיבה, ואמר אותה הכתוב כאן ועוד באיזה מקומות, ללמוד ממנו כמו שדרשו ז"ל בת"כ על כל דיבור ואמירה וכו' (לבדש), ובה יחא ליה לרבינו למה לא אמר הכתוב ויקרא "למשה", שאז יהיה משמע שקרא אותו לצו למקום מיוחד, משא"כ "אל" משה פירשו שקרא אליו, וכן גבי מלאכים כתיב זה "אל" זה, ולא זה לזה, גם יהיה מיושב למה הזכיר הכתוב שמו יתברך אחר וידבר ולא אמר ויקרא ה' אל משה, שאז יהיה נשמע שקרא אליו כמו ארון לעבדו ללוות לו דבר וכמו שנאמר ויקרא ה' אלקים אל האדם (ד"ד), ובגמ' (יומא ד') למה תורה דרך ארץ שלא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורה עכ"ל. (ד) צ' דברים אמר רבינו, קודם אמר שהחיבה היא מה שקראו בשמו קודם דברו אליו והוא מת"כ, ואח"כ אמר שהחיבה היא מה שכתב "ויקרא" ולא ויקר לשון מקרה וטומאה, והוא מדברי רבותינו בויק"ר וצ"ר פי' נ"ב וע"ד, ואין קפידא, כי אלו ואלו דברי אלקים חיים (רא"ם), עוד אפשר לומר דעת רש"י שזו הנומנה והמכירה לומר שהיא קריאה של חיבה ואינה קריאה לורך מאחר שנאמר בלשון שמלאכי השרת משתמשין בו (בא"י), גם יש ראייה משם שהלא הם סמוכים זה לזה ואין צורך לקרות רק משום חיבה (ד"ד): (ה) פי' לא רק שאינו לשון חיבה אלא גם לשון מיאוס וטומאה, ודרך המנוגע לא הביא רבינו, אפשר שדעתו כי גם לשאר נביאי ישראל היתה קריאה של חיבה, וכן מצינו (ש"א ג' ד') ויקרא ה' אל שמואל (מ"ל): (ו) ופרש"י שם לשון גנאי לשון טומאה קרי כלומר בקושי וציוון ולא היה נגלה עליו ביום אלא בצביל להראות חיבתו של ישראל עכ"ל, וצ"ר פי' רש"י שדומה לו כאלו מדבר עם הטמא עכ"ל, (ובדפוס הראשון ישנם לששה חיצות הללו ברש"י כאן, ואפשר שהמעתיקים הוסיפו מצ"ר, ולפי"ז יהיה פי' ויקר אלקים כביכול כאלו קבל מיאוס וטומאה על ידי דברו עם בלעם (רא"ם): (ז) דיבור זה המשך לדיבור הקודם (וא"כ אין

אור החיים

(א) א. ויקרא וגו'. עטס הקריאה, ולא רבותא שהיה תחלה לכל הדברותי) סיני יש בו הספיק הדיבור לבד, אמרו בתורת כהנים כי צני מקומות קדמה הקריאה לדיבור, בסנה, וסיני, ואוכל מועד, ולא מליין ללמוד אורכל מועד לא מסנה ולא מסיני, מסנה שיש בו

אור בהיר

(א) ומפני זה היתה הקריאה, ולא מפני חיבת מרע"ה. (ב) ולכבודם בזה הקריאה. (ג) ומפני שהיתה בהם מעלה זו של אש

ויקרא אל משה וידבר יהוה

אור החיים

שכיה ה' מדבר היה משה ירא ליכנס והיה לרץ לקרא לו, אין דברים אלו כדאית ליאמר, כי בהכרח לומר שלא היה הדבר כן בתמידות, שהרי הכהנים נכנסים ומשמשים ומשה לא ירא ולא יפחד ליכנס עמו, ומן הסתם שידבר ה' עמו בתמידות, אם לא שתאמר שכל עת שהיה רוצה ה' לדבר עמו היה הענין שכן והיו יולאים הכהנים חוץ לאהל מועד, אם הכל גמור. ועוד תמלא שהעלה רא"ם בד"ה מאהל מועד כי תנא דתורת כהנים סובר כדאית ברייתא דקתני (ריש ת"כ) כתוב אחד אומר (שמות מ' ל"ה) ולא יכול משה לצא וכתוב אחד אומר (במדבר ז' פ"ט) וצא משה צא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (שמות מ' ל"ה) כי שכן עליו הענין, אומר משה כל זמן שהיה הענין על המשכן לא יכול, נסתלק וכו' וצא וכו' ע"כ. הנה פשע דרשה זו היא שמשולם לא נכנס משה אלא אחר שנסתלק הענין, ואף על פי כן ריבה הכתוב לכל הדברים שנאמרו לו צאה מועד שקדמה להם הקריאה^(ט), ואם תאמר שלא דרש תנא כן אלא אחר שנאמר קריאה בסיני^(י) אבל זולת זה היה מחזר אחר דרשה ר' תנחומא שדרש (ריש פ' ז) שהקריאה היתה לז' שהיה מתוירא לצא, הרי לך דרשה ר' תנחומא ז"ל, היה ירא משה ליכנס דכתיב ולא יכול משה אמר הקב"ה איני דין ודרך כבוד שמשב שנתער במשכן ויהי עומד בחוץ ואני צפנים אלא הריני קורא אותו שיכנס לכך נאמר ויקרא, לסדרה זו לא היה הדבר אלא בפעם ראשונה אבל משם ואילך הרשות נתונה לו מאת המלך ליכנס ואין פחד ואף על פי כן אמר הכתוב שהיה מקדים קריאה לדיבור ומעשה למה לא למדיק כל הדברות ואין לרץ לומר סיני וסנה מאהל מועד. והבטח לומר הוא כי אם לא אמר הכתוב קדימת קריאה לדיבור צפניו וסנה הגם שהיה אומר צאה מועד היינו אומרים כי מאהל מועד מיעט סיני וסנה^(י) שלא

אור בהיר

בו יתור קריאה לפי דעתו ז"ל, ומאהל מועד וסיני אה"י שלמדין סנה. **בא** אע"פ שאין עוד פחד. **בב** וגילה לו קריאה זו של סיני שגם קריאת אהל מועד לא היה משום פחד. **בג** פי' מתיבת אהל מועד, שיתר קרוב לדרוש ממנו מיעוט מלדווש ריבוי. **כד** זה כלל גדול שאין לרץ קרא רק לנגד הסגולה. **כה** פי' לאמירות שהוא ספק אלניו. **כו** ואלה הברא"ם

ממשכן ומנא קמימר: ב מ"ה עם אליו מאהל מועד לאמר: ד דבר אל

רש"י

לקט בהיר

קריאה^(ט), ת"ל וידבר^(י), לדבור היתה קריאה ולא להפסקות, ומה היו הפסקות משמשות^(י), ליתן ריוח למשה להצטונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין^(י), קל וחומר להדיוט^(י) הלומד* מן הכדויט (ת"ס): אליו. למעט את אהרן^(י), רבי יהודה בן צתירא אומר י"ג דברות^(י) נאמרו בתורה למשה ולאחריו וכנגדן נאמרו י"ג מיעוטיק^(י), ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן^(י), ואלו הן י"ג מיעוטיק, לדבר אהו (במד' ז' פ"ט), מדבר אליו (סס), וידבר אליו (סס), ונודעתי לך^(י) (שמות כ"ב כ"ג), כולן (כדליתא) בתורת כהנים, יכול ישמעו* את קול הקריאה^(ט), ת"ל קול לוי^(י) (במד' סס), משה שמע* וכל ישראל לא שמעו (ת"ס): מאהל מועד.

שני וסחמא - למד - חלמה - ששמו וחזאים דרס ישמע - הדיבור - שומע

קושיא למה הממין רש"י עם מאמר יכול אף להפסקות וכו' עד פה ולא אמרה סוף דיבור הקודם) וזה פירושו: לפי מה שאמרנו שזו קריאה של חיבה, משה משה" א"כ חיבת, אל" מיותר הוא ויותר טוב היה לומר ויקרא משה, ועל זה מירך שאמר כן למעט (דרך אגב) כל ישראל (ג"א): (ח) אין זו קושיא, ואין הכוונה שיש איוו סגרה לומר שכל ההפסקות היתה קריאה, אלא כך דרכו כשאצ לדרוש איוו יתור אמר, יכול" שפירושו אשר בלא יתור זה יכול מי שהוא לטעות, לזה כפנה מורה יתור זה, ופי' הפסקות מקום שיש פמוחה או סחומה בתורה ואינה מתחיל בה וידבר או ויאמר כגון לקמן ואם מן האנן וגו', ואם מן העוף וגו', וזה סימן שנפקק שם הדיבור לאיזה טורף הגם שהוא דיבור אחד עם מה שלמעלה ממנו (ד"ד): (ט) והוא מיותר שהיה די לומר ויקרא אל משה לאמר דבר וגו', ולו יהיה שרץ

להאמר, אין זו מקומו, שפשוט הכתוב הוא שקרא לו מאהל מועד ואמר לו דבר אל בניי וגו', והל"ל ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר ה' וגו', אלא ודאי אין זו לומר שדיבר אליו אלא הכוונה להסמיכו לויקרא שקריאה היתה רק במקום שרצונו יצטרך היה לדבר אליו, ולא באמצע הדיבור, דהיינו רק במקום שנאמר וידבר או ויאמר או לו (בא"י): (י) פי' מדלרץ קרא למעט הפסוקים והסחומות מן הקריאה שלא נטעה שהיתה שם קריאה שמע מינה שהדיבור היה מפסיק שם, וזרץ א"כ לדעת למה הפסיק (ד"ד), ועיין לקמן פסוק יו"ד: (יא) פי' אפילו בפרשה א' כגון צפ' קדושים שכל פסוק הוא ענין צפני עמו ג"כ יתן מקום וריח להצטונן (ד"ח): (יב) רצונו לומר הגם שלא שייך ואין לרץ במה שלפניו ליתן ריות, כי הכל יכול יכול היה ליתן למלידי החריף ולא אמן לו ריות (ד"ד): (יג) כבר אמר הכתוב ויקרא אל משה (הגם שדרשנוהו) ממילא ידענו שהדיבור אליו היה, בהכרח שצא לומר שלא דיבר הקב"ה אל אהרן ולא שמע את הדיבור שנדבר למשה, אבל מן הקריאה אין לרץ למעט כי כבר נמעט מאומרו, אל משה" שלא שמע רק משה ולא חוץ ממנו, ואם ישראל אין לרץ למעט מן הדיבור שהלא לא היה הדיבור יוצא חוץ לאהל כדלקמן והם לא היו ראשים לצא אל אהל מועד, אבל הקריאה שהיתה בזה אל משה בכל מקום שהיה שם לרץ לומר שאפילו היה בין העם צאה הקריאה לאזניו וכל צפניו לא שמעו, משא"כ אהרן שנכנס בכל פעם לאהל מועד לרץ למעט מן הדיבור (לברש): (יד) כן הוא צמ"כ, והמפרשים עמדו בזה שנמצא יתור מ"ג, והגר"א ז"ל מירך (אדרת אליהו במד' י"ט א') ש"ג הם מה שיאמר לישראל, אבל יש עוד ה' פעמים שלא היה שליחות לישראל: (טו) דעת רבינו שרי יהודה לא לתלוך צא על ח"ק אלא לפרש ולהרחיב את דבריו, ומציאו כאלו לחוק דברי עמו שאהרן לרץ מיעוט לדבר ולא נכלל במיעוט של כלל ישראל מאחר שנכתב כמה פעמים שדיבר הקב"ה אל משה ולא אהרן כד"א ששמע את הדיבור (ד"ד), וכן הוא צמ"כ אזניו וכו' ולא את אהרן שנמנע עם משה בדיבור מ"ל וכו' עכ"ל: (טז) ופי' וידבר וגו', ואל"ה אהרן בשביל אהרן, וללורך אהרן, כדי לשחפו אל משה להיות גם הוא שנות לדבר אל ישראל מזהו וזה ופרשה זו (רא"ם): (יז) לא הביא רש"י כל הי"ג מיעוטיק, שאין לרץ, אלא מביא כמה מהם לדוגמה, ולא די לו בזה, שרצה לעשות הקדמה על מה שיאמר אח"כ שמתחיל אליו הוי"ו מו"ל עוד דרוש, שלא שמעו קול הקריאה, ועל זה יקשה היאך מעטיק מתיבה א' ב' מיעוטיק, לזה מביא גם פסוק ונודעו, לך", הרי שדרשין הגם שלא נאמר לך, מפני שכל התיבה מיותר, א"כ הגם שיאמר הכתוב קול, לו"י יש לדרוש, עכשיו שאמר קול, אליו" יש בו ב' דרשות (מ"ל): (יח) פי' הגם שלא שמעו חוץ הקריאה, משה משה" שהלא הלך לאון משה, אבל יכול ששמעו קול הכנה פי' קולוח בעלמא כעין רעם, ובפרט אומן שעומדים סביבו בשעת הקריאה, שנפקוק זה שלפניו נמעט הקריאה ולא קול הקריאה, לזה הביא פסוק וישמע את, הקול" מדבר אליו שאפילו הקול לא היה אלא אליו (רא"ם): (יט) פי' היה די

2

ציונים

ב ארבעה בבל יום ויום בת קול יוצאת כו' שמ"ד מש"פ מ"ח ע"ש איכה רמ"ה פתח"ס א' ו' תנחומ"ס מש"פ סימן ט"ו:

שינויי נוסחאות ב שאינו עוסק בתורה נקרא גוף. נוסח"ו... בתלמוד תורה... וכו' כלה רמ"ה (וס' מי שאינו תר"ד...) נחמ"ס נפוק והלכות כו' נשמ"ר פ"א... גוף להקב"ה. נגמ' כלה רמ"ה... הר"ה זה גוף.

דיקוטים

משה ארבעה בבל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב. כי אה"ל (שם פ"ט) ה' שמות י' לו כו' א"ר אבהו הר סיני שמו. ולמה נקרא שמו הר חורב שיר"ה חורב לעובדי גלילים בזמן מן מורה על של"ל ר"ל לקבלה. וא"כ כ"ש ח"ו כש"ל ישראל מקיימין מה שקבלו. ולכן אמר כ"ל מהר חורב. והנה דבורי זה כי הנהו פורעים מן המורה על ידי גענות טענות עבדי גלילים אצל טרנס הפריעה אצל נחמה הלא זה היה גם טענות עבדי גלילים בעת מן מורה של"ל קיבלו את המורה. יען כי היפה מתנגדת לפריעה א"כ רמ"ה ודומה כמ"ס נחמ"ר. וא"כ כש"ל רמ"ה ע"ז אמרו פה אה"ל עשה ושמע הלא קיבלו אף אם חזיק להם לפריעה. וא"כ א"ך יעזבו המורה הימר גדולה עד כולם בעל"ל הפריעה. לכן קראוהו מורב ככ"ל: משה מעלבונוה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא גוף. הכונה כמו א"ש א"ש בעל"ל יב"ש א"ש חכם וד"ק ויקרא אומן גנב רוח בני כל אף כי ההמוני כולם יכירו וידעו כי שקר ענה כהחכם והחכם ג"כ ידע שאין מי שאמון להבליעל וא"כ לא נתייש החכם כלל. היחיד שג"ל הלא החכם לא קיבל כלל ביו"ט מזה וזאת לא יגיע עונש להבליעל מאומה. כן המורה באמת איננה נגדר שחלוט זה עליון. אף אמת נשים על לנו הלא נקטנו אותה ממרום ולא נתנה למלאכים ולנו עוזבים אותה הלא עליון יחשב אבל נחמה אין זה העליון רק לענין זה שהעושה כן ראוי לעונש גדול והוא הבליעל ונקרא גוף ח"ש מעלבונוה של תורה של

מהצרכה. ח"ש ולא עוד כלומר לא נצדק וכה לאותן הדברים שהזכיר אלא שהוא באופן מהמדרגה שהעולם כמעט הוא די לו בלא פחות ולא יומר כי כל הנמצאות הכרחיות לו אם למוזן אם לרפואה ולמלבוש ומנוחה ולשאר הדברים. נקרא ר"ע. לפי שאינו מפריד רעיוניו ממנו יחברך ואף בהשתמשו בעיניים הגופיים במאכל ומשגל והוא מלשון נחמה לרעי זהו פירוש כל עת אהוב הרעי כי מי שהוא ריע כל העמות שוות אליו לאהוב את רעו ולעולם כל רעיוניו הם זו ולכן איש ואשמו נקראים רעים אהובים לפי שהאיש לא יחשוב רק באשמו ולא יפחה לבו על אשה זולתה

ב מעלבונוה של תורה. מעלבונו שעולבין את החורה שהיא עלובה על שאין לה עוסקין: גוף. מנודה. כמו [בראשית לו] ויגער בו אציו מתרגמין וזוף ביה אצויה. [ג"א, מופת חכמים מנודה]: נזם זהב באף חזיר. שאינו משמרו אלא הולך ונוצר באשפה וממא"ס. כן תלמיד חכם שחסר מטעמים של תורה הוא מאוס כמנודה הזה. [ג"א, אשה יפה וסרת טעם, כלומר, מכנה הנריות בלשון נקבה, אשה יפה שהוא סר דבריו מטעמים של תורה דומה למס של זהב שנחן בחוטמו של חזיר שזני אדם גדלים ממנו, אלמלא כמנודה קרי ליה קרל]:

והיא גם היא לא תחשוב רק זו ולא חתן עיניה באחר ואין כן משמעות מלת חזר או שוקף. ומלבשתו עוזה ויראה. לרמוז שהיו בקנין לו ולא יהיו קלי ההסרה ועוד שיאוחו לו ולא יחזיקוהו כיהיר כי יש מתנהג בענוה והוא רמאי אבל העוסק בתורה לשמה מלצטמו לבוש הענוה וראות לו על דרך דק לכשמי ולצטני. ומבשרתו. שהיה מוכשר ומוכן להיות דיק וכו' עכ"ל. והר"י ז"ל כתב אהב את המקום כי בלימוד המורה יכיר בוראו ויאהבנו אהב את הנריות וקשה בעיניו כשרואה בני אדם נוטים מן המוסר ומלמדן ספר ומקרבן לתורה וכל זה מהאבחו אותם שחמיד משים נגד עיניו והאבחו לרעך כמון משמח את המקום ע"ד אשרי שעמלו בתורה ועושה נחם רוח ליוצרו כי השי"ת חפץ שיהיו כל העולם לדיקים דכתיב מי יתן והיה לבנים זה להם וכתיב ישמע ה' צעקתו ובהפך זה נאמר ויעצב אל לבו ואז"ל ישמע אבין ואמך אבין זה הקב"ה שנאמר הלא הוא אבין קנן ואמך זו תורה שנאמר כ"ל לבינה תקרא. משמח את הבריות. שנאמר ברבות לדיקים ישמח העם לפי שלומדין ונהנין מחכמתו. ומלבשתו עוזה. בחחלה ומד שילבש לבוש הענוה ילבש לבוש היראה כמ"ס הכתוב עקב עוזה יראת ה' ויראה מציאתו לדי תורה שנאמר ראשית חכמה יראת ה' הרי של כל מי שיש בו תורה יש בו מדות הללו. ומבשרתו דהיות צדיק. זה המהלך בתומו ואינו עושה עול. חסיד זה העושה מעשה לפנים משורת הדין ונאמן זה שאינו מדבר כזו ולא ימלא צפיו לשון מרמה והוא נאמן רוח לכסות סתרי המורה וכן כתוב במשה ע"ה בכל ציתי נאמן הוא. וכתב הרב רבי ישראל ז"ל או יהיה ישר בדרך ארץ נאמן נאמן או יהיה נאמן קיים באמונתו ית' וצטונו זו כמו יחד המקוע במקום נאמן. ומרחקתו מן החטא. כי לימוד המורה מסיר מלב לומדיה מתשבות רעות והרורים רעים ולא יחטא כמו שאז"ל אם פגע בך מנוול זה משכחו לבי המדרש וכו'. ועוד כי לא יצא לאכול מאכלות אסורות וכיוצא בזה. ומקרבתו לדי זכות. כי כל עסקיו יהיו בצנות ושכרו וכוונתו יהיה גדול. ונחמ"ד לז מלכות וממשלה. כי אין לך מלכות גדולה מהמורה וכן אז"ל תלמידי חכמים נקראים מלכים מאן מלכי רבנן. ומבין לז רזי תורה. דכתיב ונביא לבב חכמה וכתיב דניאל וכל רז לא חנס לך. ונעשה במעין שאינו פוסק. המורה נמשלה למים מהמעין דכתיב נחל נוצע מקור חכמה. והזוי צנוע. דכתיב והננע לכת עם אלהיך. וארץ רוח. שלא

י ב י תפארת ישראל י ב י

לה אמרו הטבעיים בספרי [עגלגל] שגם עכשו סביב להר סיני נשמע באר שמתעל להר תמיד קול הצרה כעין קול רעם דברים ואין מבין. וזה דבר פלא. ולפע"ד לאלה רמז ריב"ל, שהקולות הנשמעים הם ימנו רמז להאדם להזכירו מן תורה. ובי עכשו ירעם על הדור על שאין מכבדין אותה כראוי לשמור מצותיה כראוי. והו הקול הקטן החזר מקול הגדול שנשמע אז ביום הקהל צעם מן תורה. והו צמ קול דקאמר הכא, ר"ל קול שנועד מקול אחר: ר"ל אל חממה שהצטונו במשנה הקודמת כל הטובות האלה לעוסק בתורה, והרי אמתו רוחים הרבה פעמים להיפך. ע"ז קאמר ריב"ל, כל אף שיקרה ללומדיה ח"ו, הוא מפני עליון המורה, שלא עמלו זה כראוי: ר"ל כראוי: לז ר"ל מוגער הוא מאציו שבשמים. והגערה הוא האף, הדבר שאינו של יחיה שקרה לו מה, שבו גערו ה', וזהו על שאינו נוהב כראוי. וז"ל דאין ר"ל דנקלה מצני אדם בשם גוף רק ר"ל שכל אף שיקרה לו בעולם הוא קריאה במויפה שיקראו לו משמים להעירו משנתו וחלומו, כמ"ס כאשר יסיר וגו' כדי שיטיב א"ע: לז המס הוא כח השכל שחננו ה' להאדם. וכשישתמש בו לדברים צויים, הרי הוא כחזיר הנוצר,

יכעוס כי כעס רוח כענין שאמנו אינם מתקצבים דברי מורה אינו עלמו. ומגדלתו הכתוב סלסלה לראשך וגו' עכ"ל וזאת צאה להמרום ראוי שישמעו א' שהענין הוא דרך שהוא הר סיני וש' ולילה א"כ כשי שיחשוב האדם כל להם לצריות מעל שהמורה מאו הי הכתוב ואהיה אל ואמרו מנה הודך והשליך משמים צהייתה חלק לב המורה סובלת או היה רזון קונה אותה בקרן זיית השי"ת יחצע עלו ואמר שכל מי ש' ואמר מלת שכל עוסק בתורה נק' והביא ראיה מן אשה יפה וסרת טעם אל נוס היה בעצמו דבר שמו ממאסו באשפה כ' ודמיון אל נשמת שנקראת אשה י' ונעמיה צמעשה כלומר שסרה מלל ומאוס והטעם לו המצוה צהיותו שמסיים אותה מ רעה אחרת שנמנ על הגלות ושעו אלהים המה והמו מעשה אלהים על חרות אלא מירום בתורה והטעם כי דקדושה וצהיות ז' אין שום צריה יכו אכתפיין ליה ולא דכתיב על מה אצו שכל מי שעוסק ומביתנה בחי"א הוא עוסק בתורה כאשר יעסוק האף ית' והוא דבק צ' הדבקים צה' אלהי

ציונים

אל תקרא חרות אלא חירות. עירובין נ"ד ע"ב שמי' טעם פתי' חקיק' פ' מטרע פ"מ נמד' נשא פ"י שה"ר פ' ח' י"ד פד"א פרק מ"ו מנא דבי אליהו זוטא פ"ד: הרי זה פתעלי' עירובין נ"ד ע"א: ג הלומד מחבירו פרק אחד. ע"י נ"מ ל"ג ע"א מ"י פ"ה מה' ח"ח ה"ט קמ"ג ע"ש י"ב טו"ש ע"י קימן רמ"ב סעיף ז':

שינויי נוסחאות חרות (על הדעות). ככלה רבני למה. אלא מי שעוסק בתורה. ככלה רבני שעוסק בתורה... וכל מי שעוסק בתורה (תדיר). נד"י ונמשכ"ב שכל... ולמה וכן לימא נחמי' (שם וכל העוסק...). ככלה רבני וכל הלמד בת"ת ולמה. ומחליא' במות. נחמי'... בבמות ואם הריס דעתו והקב"ה משפילו שני ומבמות הגי' ג הלומד. נד"י ונחמי' והלומד. ככלה רבני וכל הלמד. או פסוק אחד או (דבר אחד) אפי' אות אחת צד"י. נד"י ונמשכ"ב למה. נחמי' או פסוק אחד או אפילו דבר אחד צד"י. ככלה רבני ואפילו פסוק א' אפילו אות אחת קטנה(?) צד"י נחמי'.. או פסוק אחד צד"י והשאר למה. צד"י. נד"י ע"י לנהג. ה' נפס"ה ואינו נכון.

הג' וחי' הרש"ש ג שכן מצינו בדרך מלך ישראל שלא לבדו באחייתו אלא ב' דברים. ערש"י והנה מנינו בזה (ג). ללמד ממנו שנותר לכתוב שם חספסא כ"י. זה י"ל ע"פ מש"כ נמסר (יא). נכ"ד ע"ש. אכל מנינו נמ"ר נמדבר פ"ד שלמד ממנו שהגויס גריסן לשלם הארון על הכסף.

אדם כלדיק כרשע אך האוי והוא ההרגשה לא תהיה רק לזלמי עוסק בתורה מדיר וע"כ הוסיף מלת להם שהיה לו לומר או לצריות מעלצונה של תורה וכו' אך הוסיף מלת להם לרמוז אל הכוונה הזאת כאלו אמר שהאוי היה להם מזדס ולא מזד האוי בעלמנו כי אינו או לפי האמת רק הוא או להם מזד שהם מרגשים הרע שאם היו עוסקים בתורה מדיר לא היה או לדרכה היה לששון ולשמחה על דרך שאחז"ל עושים מאהבה ושמחים ניסורין וכו' וצ"ל למה יתחייב להם האוי וההרגשה מפני העדר העסק בתורה. כאומרו שכל מי שאינו עוסק בתורה מדיר נקרא נוף וכו' יראה להיות שהזלמי עוסק בתורה הוא מרוחק מאלו יתצרך ובהיותו מרוחק מאלו הנה הוא

שאיין לך בן חורין. לפי שזני אדם מכבדן ומשמין לפניו. ומי שאינו עוסק בה מתרחקין ממנו אלמלא כמנודה הוא: וממתנה נחליאל. למעלה מן הפסוק הזה כתיב וממדבר מתנה וממתנה נחליאל. [עירובין נד: נדרים נה.]. כיון שמתנה להם תורה כמתנה, נחלו אל, כלומר הציאם בחלקו, וכיון שחלקו אל, עולים לגדולה, שנאמר ומנחליאל נמות: ג או דבר אחד. על

(שמות לב), והלחת מעשה אלהים הפה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת. אל תקרא חרות אלא חרות.

שאיין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. וכל מי שעוסק בתורה (תדיר), הרי זה מתעלה, שנאמר (במדבר כא י"ט), וממתנה נחליאל, וממתנה נחליאל: ג הלומד מחבירו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו אות אחת, צד"י לנהג בו כבוד, שכן מצינו בדרך מלך ישראל, שלא למד מאחייתו אלא

נוטה אל המוחשות וצ"כ מרגיש הדברים הגשמיים שהעדרם כי כל זמן היותו דבק עמו ית' הוא רוחני אלהי כלמי מרגיש המוחשות והדברים אשר להם מליים צומר וצ"ל או מוץ שנאמר מוץ זהב וגו' כמו שאמר והוסיף וצ"ל הענין יומר באומרו ואומר והלוחות מעשה אלהים המה וגו' אל תקרי חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא העוסק בתורה רוצה לומר שהעוסק בתורה הוא בן חורין מהמערכה שאינו משועבד לה כמו שהם הנוטים אל המוחשות ונמשכים אחר הדברים הגשמיים כמכר והוא שהמערכה לא תוכל לו כי כל הרע הנמשך ממנה אינו נחשב בעיניו למאומה ואינו מרגיש אותו כמדובר וע"כ אמר שאין לך בן חורין אלא העוסק בתורה יראה כי עם היות שיש אופן אחר מהחירות צ"כ האנשים כמו שהוא החירות אשר למלכים ולשרים שאין אדון ומושל עליהם גדול מהם וכן כל המושפע מהמערכה צריכו הטובות החילונית הנה עם כל הטובות ההם הם יראים לאבדת פחאוס לעת תמוט רגלם וע"כ אין טובתם שלמה. אמנם החירות אשר לשלמים וצ"ל העוסקים בתורה הוא קיים ונחמי לעד כלמי יראים מהפסדו ומהשעבוד לעולם כי אף אם יצאו על השלם כל המאורעות הרעות המתרגשות לבא בעולם לא יתפעל מהם ולא ירא מפניהם ע"כ אמר בלשון שילה שאין שום אחד מאישי המין האנושי שיקרא בן חורין באמת ובתמים אלא העוסק בתורה להיותו כלמי מרגיש המקרים הרעים כאמור. וצ"ל הנעם למה יהיה בן חורין מהמערכה העוסק בתורה באומרו שכל מי שעוסק בתורה הרי זה מתעלה וכו' יראה לפי שהעוסק בתורה הוא מתעלה ומתדבק צו יתצרך ואינו מתפעל מהדברים הגשמיים להיותו מתעלה על המערכה ומתדבק צו יתצרך והציא ראייה מהפסוק וממדבר מתנה וגו' על הדרך שציארתוהו למעלה עכ"ל. והחסיד י"ל כחב ואומר והלוחות מעשה אלהים המה הרי זה הפסוק נגלות חרפת מי שאינו עוסק מתרי טעמה. ה' שזאת התורה מאת ה' מן השמים עד שאפי' הלוחות והמכתב הוא יד ה' ואינו מעלה בכל המעלות כלם בו וכלי ספק המתרגל ממנה גנאי גדול הוא לו כאלו מצה למלך. והצ' שמי שיוכל להיות בן חורין בטורה מועט ואינו רוצה לערוך צד"י יש לומר כי ממשפחות עבדים הוא ובהפקירא נחמי ליה ואלו היה בן חכמים בן מלכי קדם היה מתנוץ צו אור האדנות והיה משתדל להוציאו מן הכח אל הפועל הוא אומר אחריו שאין לך בן

י כ"י תפארת ישראל וכו', ר"ל אפילו אין לו שכל גדול: חו י"ל אם משתמש בחכמתו שהיה לו למתנה מה' לתורה ולמע"ט, אז יהיה נחמי אל, יוסה ה' שיתל חוק אלהים, יומר מאשר יכול לקוות מטבעו. ועי"י יתעלה שוב לבמות גבעות עולם: חו שיש צו כמה הלכות: חו שיש צו כמה דבורים: חו שצמשה או במקרא, כגון ויו מוסיף על ענין ראשון, בחילה בחולות הבמות (מטות כ"ט ב' וכדומה): חו מייח ראייה שלא תאמר דה דוקא נקטן שלומד מגדול להכי קאמר שק מנינו וכו': ו להמע"ה היה גדול בתורה ומופלא שבסגדדדדדד דהרי הלכה כמותו בכל מקום, כמ"ש חז"ל מדכתיב צו ה' עמו [מסדרין ג"ג ב' ופ"ה קרא לאחייתו רב, א"כ אפילו גדול שלומד מקטן חייב גמור ולא חסידות הוא שיקרא רב, דל"כ לא היה

חורין ופירש א' יהודה אשריך ל נקראים כן מלשון ע"כ. והוא נכון ישראל כהר סיני כהנים וגוי קדוש אותו לפועל ע"י והוא משל הנזם ימנאבו אדם לא והצ"ן זה ושימיהו היא כחתיבת זה המתבונן בה יל לקולמ מלכים וי לי וגו'. והלוחות שאם יעשה הדבר בפועל ההוא אזו נמרץ יורה על ה שהש"י צא למע פלאים עזומים כחצו ראייה כי שעשה השי"ת ומגדלתו וכו' ו וממתנה וגו' עג חורב ולא אמר עוסקים בתורה ושממה ולכן נקר ו"ל כחב בכל יום כפי הדרך המקו שמו צסיי ואמו שאינו רוצה בתור היה כמעמד הר היו כמעמד הר שנאמר נזם זהג מדבר בני שאינו שלא לשמה וע"י ואמר באף חזיר לשמה. וגם דמה שהזם אע"פ שו החזיר כמו שאנו כן הוא האיש הג לשמה צא לשמה נו"ף הוא נוטריי סרשון שריחה מנ להצין ראשונה או מי שלימדו חזיר מחזירו ולא אמר מכל אדם ועוד ל לימא הלומד מחב המשנה חלוקות; צריכות כפול ואו נדון דידן שאינו כרי שנאמר שהן להשמיענו חלוקה ולימא הכי הלומד

מנ כבהמה מן הצקר ומן האן תקריבו את קרבנכם, ויש להצין

א' חייך שייך פרעה וז ככל אדם וכל זמן שהחורב לאחי.

ב' קושיה האלשיך החלה כחייב סחם ויקרא אל משה ואחר כך וידבר ה' וגו' איפכה כו' לי' למימר ויקרא ה' אל משה וידבר אליו.

ג' דהוי לי' למימר ויקרא אל משה מאהל מועד.

ד' כפל וידבר ה' וגו' לאמר ואחר כך אמר דבר וכו'.

ה' דבר אל בני ישראל וחר ואמר ואמרת אליהם.

ו' דיבור ואמירה למשה ושוב דיבור ואמירה לישראל.

ז' תואר אדם כי יקריב ולא איש.

ח' מכס מיוחד.

ט' פחה בלשון יחיד אדם כי יקריב וגו' וסיוס בלשון רבים תקריבו את קרבנכם.

י' חלה שלא לנוכח אדם כי יקריב, ומסוים לנוכח תקריבו את קרבנכם.

יא' למה לי מן הבהמה שהוא כלל אחר שפרט מן הצקר ומן האן תקריבו וגו', או איפכה למה לי הפרט אחר הכלל, כי בכלל בהמה הוא צקר ולאן (ו) ודרשה חכמינו ז"ל (זבחים לד. חולין ה.) ידע.

נועים לתולדות

(ה) בזה"ק דבתחלה צריך להיות אתערותא דלתתא, ואחר כך בא ההתעוררות מלמעלה, ולכן הי' בתחילה ברכו מלאכיו

ג' גמה לי ג' פעמים מן, דהוי לי' למימר כי יקריב צקר ולאן קרבן לה' וגו' (ו) גם נזכר דרשו חכמינו ז"ל (תמורה כה.) וכו'.

אמנם קושיא י' חלה שלא לנוכח ואחר כך לנוכח נראה לי דכחצתי במקום אחר (ויקרא ע"ב) (ח) ציאר (תהלים לב) על זאת וספג כל חסיד וכו', (ט) זה שנאמר (שמות דה) המשכן משכן כבודו צ' פעמים, ח' (לגשי החומר, וז' לאנשי הדעה בחינת משה וכו' יע"ש.

בזוה"ק יוכן ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, (ו) ראה לומר כי חלה עבודה שלצל נקרא אמירה מהשבה

נועים לתולדות

שמקבלין קרבנות מפורשעי ישראל הרומין לבחמה, ובקר וצאן דרשו (זבחים לד.) לחוציא חיי' לפי שחי' בכלל בהמה.

(ו) שלשה פעמים "מן" דרשו (תמורה כה) לחוציא כמה מיני פסולי עבירה שאינם כשרים לקרבן.

(ח) יתפלל כל חסיד לשטף מים רבים עליה לא יגיעו, דכשרוצים להציל הנטבע או המציל הוא בסכנה שלא יומשך אחר הנטבע לשטף מים הרבים, וצריך לקשר עצמו ליהודי דבר, כן הרוצה להעלות את חבירו וממקד הקליפות הוא בסכנה שלא יומשך עמו להשאר ח"ו בתחתית התהום, ולכן יתחבב דחסידי הוא בתחלה מיוחד ומרוחק מהמונים לקשר או את עצמו להקב"ה עד אשר כך שירצו להתחבר עמו. (מביאו בשם מהר"ל פיסטנצ'ר).

(ט) משכן משכן שני פעמים, לפי שצריך

וכונה, זה שנאמר אליו מאהל מועד בחינת משה צפני עמו צאהל מועד לאמר צתפלה, ולכללות בני ישראל דבר אליהם אדם כי יקריב מכס קרבן לה', ראה לומר שיכיו סוג ומקום צפני עמו לכללות העם, ואז תואר אדם מרוחק ויכל לקרב מכס קרבן לה', וזה שדיבר שלא לנוכח עם תואר אדם כי אינו עם עמכם, כי אם אחר שיחברו עם תואר אדם אז הם ולכם לנוכח ה' כולם, זה שנאמר תקריבו קרבנכם וכו'.

ד' עוד יש לומר על פי ציור דקשה מורי → מה שאמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ו) בכל יום צה קול יולדת מוכר חורב ומכרזת וכו', ממה נפשך אם אי אפשר שיטמע שום אדם

שני משכנות נפרדות, אחד לאנשי החומר ואחד לאנשי הצורה ודעת, אשר נקרא משכן "הדעת" אותיות "הדעת", שאנשי הדעת צריכים להיות נפרדים מאנשי החומר.

(י) מחשבה נקרא אמירה כנאמר ויאמר ה' אל לבו, והתפלה הוא עבודה שבלב, שהוא ענין מחשבה וכוונה ובחינת לאמר ואמירה, והקב"ה דיבר אל משה אשר "לאמר" היינו ענין התפלה היי' "מאהל מועד" שהוא מקום מיוחד ומופרש מהקהל ההמונים, ולהלל ישראל אמר "אדם" כי יקריב מכס, דיבר בלשון נסתר, שהבני עלי' ותואר אדם הוא מרוחק ואינו נוכח עם ההמונים רק אחר שנתחברו עם הבני עלי' ותואר אדם, אז יקרב מכס קרבן לה' להתקרב גם אתם לה', ואז נאמר תקריבו את קרבנכם, בלשון נוכח לכולם ביחד, דזהו אחר שנתאחדו ההמונים בחינת חומר עם בחינת אדם וצורה, ומתורץ קושיא ד' ר' ז' ח' ט' י'.

הכרח הזה אם כן למען יונח זה קול כלל, ואם אפשר שישמע אם כן מאי עממא לא נשמע, שאם יאמר אדם ששמע ידונו אותו כנציה השקר, וציהר כי למעלה אין אומר ואין דברים רק עולם המחשבה, אם כן מה שמגיע לאדם הרהורי התשובה הוא מן הכרח וכו' ודפח"ח, הרי כי אם יטח ארזן לשמוע קול הקריאה והכרח אפשר לכל אדם שישמע, והיינו במחשבה.

אמנם (יא) אם הוא בר דעת להבין שזה המחשבה הוא קול הכרח, והנה קול ממנו יתברך בעלמו על ידי התפשטותו בעולמות עד שמגיע למחשבה אדם זה, ויעב ארזן לשמוע בלמודים לשמוע ולעשות, אז יוסף ה' דבר עמו ארזן יתהבג בדרכי ה' כמו שנאמר (תהלים כה) טוב וישר ה' על כן יורה חמאים בדרך, וכמו שכתב בסנה משפטים דף פ"ט (יג) אורייתא קרי בכל יומא ברחימו

(יא) אם הוא בר דעת להבין שהרהורי תשובה הבאים בלבו הם מהכרוז, והכרוז יוצא כביכול מהקב"ה בעצמו ומתפשטת בכל העולמות עד שמגיע למחשבת האדם הזה שנתעורר מקול הכרוז, אז יוסיף ה' לדבר עמו ולהורות לו הדרך אשר ילך בה כהמשל המובא להלן.

(יב) יורה חטאים בדרך, הכוונה לאותם הרוצים להטות אוזן, ובזוה"ק מביא משל לאהובה עם מעלות גדולות שהיא מוסתרת ואינה מגלה עצמה רק כשרואה שאוהבה בא ומשתוקק לראותה אז מגלה עצמה קצת מאחורי הווילון באופן שלא יראה אחרים ומוספת תמיד להתגלות אליו יותר ויותר, וכשרואה שאוהב אותה באמת אז מוספת להתגלות אליו ומגלה לו כל מסתורי, כן

לנצייכו וכו', ולא עבדת דא אלא לאינו דידעין זה, משל לרחימתא וכו', תא חזי ארחא דאורייתא כן הוא, בקדמיתא ברמיזא, אחר כך קראת לי דיקרב הכה ואשחתי כדו' בחר פרוכתא וכו', לבחר אחגלייתא לעצ' ומלילת כדו' כל רזין דילא וכו' יעו"ש, והקדוש ברוך הוא נקרא תורה וקרי בכל יומא ברחימו ברמיזא, ואחר כך כאמור וכו', והיינו לאינו דידעין זה, (יג) מה שאין כן לאחרים כשבאין לו הרהורי תשובה מהכרח נחטב והולך לביח היין לומר חמו שבר למרי נפש.

וכמו ששמעתי מהרב המגיד (תהלים לב) אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן וכו', (יד) כי יש ג' סוגים בסוס, א' היודע לילך מעצמו בדרך הישר, ב' על ידי מתג ורסן, ג' על ידי מתג ורסן אדריכ סר מדרך הישר וכו' ודפח"ח.

נועם לתולדות

התורה הקדושה מתגלה בתחלה ברמז, וכשרואה שהאדם מצטער להשיגה אז תגלה לו כל סודות התורה.

(יג) כשבא להמונים הרהורי התשובה מהבת קול אז הושבים שאלו הרהורים הם איזה מרה שחורה, ולכן במקום לתת לב ולשוב בתשובה הם הולכים אל בית היין להפיג צערם.

(יד) יש סוס ההולך כראוי גם בלא מתג ורסן, ויש אשר רק במתג ורסן הולך כראוי, וסוס היותר גרוע הוא שעל ידי מתג ורסן שרוצים להובילו הוא אדרבא הולך בדרך עקלקלות, כן הרהורי תשובה גורמים להמוני עצבות ולהתרחק עוד יותר מהתורה. (מהרב המגיד מ"מ מאור).

8

ואני כחנתי (טו) זכא (צ"פ עט): (אבות פ"ב) דע מה למעלה, ויודע זה ממך, צאחב נחיה אם הוא נקו החסד וכו' יעו"ש.

וכר' זה (טז) לבחינת (ב"ר א) ישראל שעלו במחשבה, מה שאין כן לבחינת אנשי החומר אנשי מעשה יש הודעה בדיבור או במחשבה, (יז) כמו שכתב ר"מ אלשיך פרשת שמיני מוסר השכל (תהלים סב) לך ה' החסד וגו'.

ובזה יובן ויקרא אל משכ, רפס לומר קול הקריאה והכרח מן הקדוש ברוך הוא שכיף החורה מגיע אל משכ שיש לו דעת, וכמו שכתב סנה החבר נסיו, (יח) ולא עבדת לא לבכריה ונקרות כי אם לאינו דידעין זה

(טו) דע מה למעלה ממך, היינו ממך תוכל לדעת מה ואיזה בחינה יש למעלה בשמים, אם חסד או גבורה או רחמים, ובבחינת הנהגתך הנך מעורר המדות למעלה.

(טז) הבח קול מספיק להבין עלי בחינת ישראל אשר עליהם נאמר ישראל עלו כמחשבה בבריאת העולם, אבל לבחינת אנשי החומר שאין מספיק להם הבח קול לעורר את לבם לשוב אל ה', להם מודיעים משמים או בדבור על ידי מוכיחים, או מודיעים להם ח"ו במעשה אם אינם שומעים בקול המוכיחים, היינו שבא עליהם עונש בפועל ח"ו.

(יז) האלשיך פירש הכתוב ולך ה' החסד כי תשלם לאיש כמעשהו, דלכאורה מהו החסד בזה שמשלם המגיע לו ולא יתר, ויתריך דהחסד הוא שמשלם העונש

קריאת לי דיקרב הכה ואשחתי כדדיכ, אחר כך וידבר ה' אליו בחר פרוכתא וכו' גופי החורה, עד אחר כך צאכל מועד מלילת כדו' כל רזין וכו', וחכו לאמר בחשאי נשמח החורה ורזין דאורייתא, וכל זה בני שכוה נבחינה דעה הנקרא משכ, אז החורה בעלמו שכוה הקדוש ברוך הוא מדבר עמו בתחלה בקריאה ורמז, ואחר כך בדיבור בחר פרוכת שכוה הנגלה.

וזה שנאמר (יט) אליו למעט אחרים שאין נבחינה משכ, ואחר כך נפכים צאכל מועד הסוד והנסתר, מה שאין כן לכלול עם בני ישראל שאינם נבחינה זה לבין שידבר עמו החורה וכחכר לעיל, (כ) אחכ דבר אל

נועם לתולדות

"כמעשהו" מדה כנגד מדה, דעל ידי זה נודע להאדם כמה פגם ומה עליו לחקן.

(יח) משה הוא בחינת דעת, ועל פי חוזה"ק שהתורה מתגלה לאוהבי' לאט לאט אמר הכתוב ויקרא אל "משה", דלמי שיש בו בחינת דעת קוראה התורה הקדושה שיחקרה, ואחר כך הוא וידבר ה' אליו, כמדבר מאחורי הווילון, וזה נגלות התורה, ומתורץ בזה קושיא א' ב' ג'.

(יט) זה שיש בו דעת בא בפנים באהל מועד, שזה רמזו על סודות התורה שהם בפנים ובפנימיות, ולכן נאמר "אליו" למעט אחרים שאינם בבחינת משה ובחינת דעת, דלא לו אין לגלות סודות התורה, ואמר "לאמר" להורות שסודות התורה צריך לומר בחשאי ובבחינת מחשבה.

(כ) דבור הוא בהכרזה ואמירה הוא בחשאי, ואמר "דבר" אל בני ישראל, היינו

שנאמר אדם כי יקריב מכם, לחצר צ' סוגים
הנזכר לעיל, ושפיר סיים חקרינו, אזכרה גם
כן להם שיתקדשו לאנשי הצורה ויהי קרבנכם,
חפלה שלימה בגוף ונשמה וכו'.

ועוד יש לומר ביחוד קושיא ע' י' י"ח
דכתב בפרי עץ חיים (שעה"כ דף ב"ט
ע"א) ביחוד משנה (אבות פ"ב) אל תעש חפלותך
קצת, שאין חפלה של יום זה דומה לחפלה של
יום המחרת וכו', וכן מנוצח בחיקויים (נה: ת'
כ"א) (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקודש,
כל רגל הוא בחייב בפני עמו, פסח חסד,
לאש השנה בצורה, שצויות הפלאת וכו'
יע"ש, ולפי זה אין ידע האדם לייחד מדה
השייכת ליום זה, ולרין לומר כמו שכתבתי
במקום אחר (צ"פ עט): (אבות פ"ב) דע מה

עולם הלידה שבו הוא ו' מהשם שנתחבר עם
עשר אות ה' על ידי יסוד הנקרא צקר, כמו
שנאמר (בראשית מד) הצקר אור והאנשים
שולחו, (כד) כמו שאיתא בזוהר שם (בלק רד.),
זה שנאמר מן הנקר, ואחר כך מישחב עד
פניו ה' ראשונה מהשם סוד הכינה המקנן
בצריחה, ונתחבר ו' הנקרא הוי"ה עם ה'
אחרונה הנקרא חדי"י, שיהיה גימטריא ו"ח
מחברו אל הכינה שש צה ל' שפרי כינה
ועשפ לח"ן זה שנאמר מן הלחן, ואחר כך
פניוה לחצר הכל אל אלויות זה שנאמר
חקרינו לח קרבנכם.

וכ"ז זה שזכור ב' סוגי אדם הנזכר לעיל
היום בפנים ולא זו פרטופים אחר
לחזור בפניוה שם בחריכות, (ככ) זה

נועם לתולדות

מחזיל אדם לשון יחיד ומסיים
מכם לשון רבים שמדבר משני סוגי בני
אדם שהם חומר וצורה, להורות שהארם
בחינת צורה יראה שיהי תפלתו בחינת
מכם, היינו לצרף אליו אנשי החומר, אבל
מזהיר גם את אנשי החומר שהם יראו לקרב
עצמם לאנשי הצורה, שיהיו בחינת פנים
בפנים, דרך אז יוכלו אנשי הצורה להעלות
תפלות אנשי החומר, אבל אם ההמונים אינם
מקריבים עצמם להאנשי צורה אז הם בחינת
אחור באחור, ולכן סיים תקריבו לשון צווי
לרבים, שאנשי החומר שהם הרבים יקריבו
עצמם לאנשי הצורה, ואז יהי קרבנכם
שתהי תפלה שלימה בגוף של אנשי החומר
ונשמה של אנשי הצורה, ומתורץ קושיא ז'
ח' ט' י'.

בוקבין, ואמר מן הבהמה להעלות עולם
העשיי על ידי מי נוקבין, ואחר כך הוא מן
הבקר, היינו לתקן עולם היצירה שהוא מן
ברוך שאמר עד ישתבח שבו אית ו' מהשם
שמתחבר עם עשיי שהיא אות ה' על ידי
מדת יסוד הנקרא "בקר", ואחר כך מישתבח
עד תפלה העמידה היא אות ה' ראשונה
מהשם הוי"ה המקנן בעולם הבריאה, ואות
ו' הנקרא הוי"ה נתחבר עם אות ה' אחרונה
הנקרא חדי"י ושני השמות בגימטריא צ"א,
ונתחברו אל אות ה' ראשונה בחינת כינה
שש בה נ' שערי כינה, והרי צ"א ביחוד עם
אות ו' הם "צאן", ואחר כך הוא תפלת
העמידה לחבר הכל אל עולם האצילות אשר
על זה נאמר תקריבו את קרבנכם, ומתורץ
קושיא י' יב' יג'.

(כד) בזוה"ק אמר דהכתוב הבקר אור
מדבר בעניני תפלה.

(כו) דע מה למעלה ממך, היינו ממך
תוכל לדעת מה למעלה ואיזה מדה שולט,

נקרא אדם, וחינו כמו שכתבתי לקמן (ראה ע'
ע'), ואז נתחבר גוף התפלה (עקדה צו ש' נח)
שהיא צלה כונה בגוף צלה נשמה של אנשי
החומר עם תפלה אנשי הצורה והנשמה, אז
התפלה היא בגוף ונשמה.

וזו שנאמר אדם כי יקריב מכם קרבן לה',
(כג) שהיא תפלה שנקרא קרבן להוי"ה,
לקרב ד' אוחיות הוי"ה שהיא צד' עולמות,
אצילות, צריחה, ילידה, עשיה, על סדר
התפלה כנודע, כי הקרבנות לתקן עולם עשי'
שבו הוא ה' אחרונה מהשם, ושם צ"ן
גימטריא כהמ"ה, זה שנאמר מן הבה"מה,
לזה לומר על ידי מיון נוקבין להעלות עשי',
זה שנאמר מ"ן הבה"מה וכן מ"ן הצקר
וגו', ואחר כך מברוך שאמר עד ישחבנה לתקן

בני ישראל, בחינת הגלה של הצורה הנקראה
גוף הצורה שהוא דיבור בהכרזה ונגלה, ואחר
שילמדו גוף הצורה אז ואמרת אליהם דייקה
בנשאי פנימיות ונשמת הצורה למי שראוי
לפנימית הצורה, ומי שאינו ראוי לזה על כל
פנים ילמדו גוף הצורה, וזה שנאמר דבר וגו'
כי יש אנשי החומר והגוף, ויש אנשי הצורה
והנשמה, וכמו שנאמר (שמות יט) כה תאמר
לבית יעקב אנשי החומר, ותגיד לבני ישראל
אנשי הצורה, כל אחד לפי בחינתו במתן חורה
וכן לדורות. L

אמנם (כד) בענין חפלה לרין שיתחברו צ'
סוגי אדם הנזכר לעיל אנשי החומר
עם אנשי הצורה, שאז נקרא אדם, (כג) וכמו
שאמרנו צ"ס (יבמות ג). כל שאין לו אשה לא

נועם לתולדות

בחינת נשמה, שאז תהי תפלה בגוף
ונשמה, דרך אז נקרא "אדם".

(כב) אנשי החומר הם בחינת אשה
ומקבל, ואמר כל שאין לו אשה אינו אדם,
היינו שאנשי הצורה צריכים לחבר עמהם
אנשי החומר שהם בחינת אשה ומקבל, כדי
להעלות תפלתם ביחד, ומי שאינו מחבר
עמו אנשי החומר אינו נקרא אדם שאינו
בבחינת אדם.

(כג) התפלה נקרא קרבן לה', לפי
שהתפלה היא לקרב על סדר התפלה ארבע
אותיות של השם הוי"ה שהיא בארבע
עולמות, אצילות, בריאה, יצירה, עשיי',
דסדר הקרבנות הוא לתקן עולם העשיי'
שבו אות ה' אחרונה מהשם הוי"ה, והשם
ב"ן (יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה) בגימטריא
"בהמה", ותיבת "מן" ראשי תיבות מי

נגלות התורה יהי בבחינת דבור והכרזה
ולכל הכלל ישראל, ורק אחר שילמדו כולם
נגלות התורה אז יהי ואמרת "אליהם",
היינו רק להראויים שהם בחינת צורה
ונשמה תאמר בבחינת אמירה ומחשבה
סודות התורה בחינת נשמת התורה,
וההמונים בחינת גוף וחומר שאינם ראויים
לסודות התורה ילמדו על כל פנים נגלות
התורה שהוא בחינת גופי תורה, כמו במתן
תורה שהי אמירה לבית יעקב ואנשי
החומר והגדה לבני ישראל אנשי הצורה כן
יהי לימוד התורה כל אחד לפי בחינתו,
ומתורץ קושיא ד' ה' ו'.

(כא) בענין התפלה צריכים שיתחברו
השני סוגי בני אדם אנשי החומר עם אנשי
הצורה, כדי שהתפלה של אנשי החומר
שהוא בחינת גוף בלא נשמה תתחבר עם
תפלה אנשי הצורה ונשמה שתפלתם הוא

ספר ויקרא

פרשת ויקרא

לפרש ויקרא בו"י יתירה כיתרון האור מן החושך והבן.

עוד יש לפרש על דרך דאיתא במדרש (ויקרא רבה פרשה אחרת) אהרן ובניו וכל הזקנים אמרו עדיין אין אנו יודעים מי חביב יותר לפני המקום ברוך הוא עיין באור החיים, ויש לפרש כיון שכולם היו מצפים שיקרא להם ה' ומשה היה עניו מאוד מכל האדם וגו' וחשב בדעתו שבדאי אליו לא יקרא הקב"ה ועל כן ויקרא אל משה כי (ישעיה טו, טו) אשכון את רכא ושפל רוח, וזה יש לפרש רמו של א' זעירא בתיבת ויקרא היינו במדה שאדם מודר מודדין לו ומחמת שהוא הקטין עצמו מאוד במידת ענוה על כן כביכול הקטין וצמצם עצמו הקב"ה להתגלות אליו, וזהו ויקרא א' זעירא היינו אלופו של עולם, וזהו רמו גם כן לכל אדם שניהוג עצמו במידת ענוה וילמוד עצמו מן הכורא ברוך הוא ולכך נכתב א' זעירא בתיבת ויקרא והבן.

עוד יש לפרש ויקרא אל משה. על דרך דאיתא בזוהר הקדוש (פרשת בראשית טו): על ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה לאור דא אור קדמאה יום דא עמודא דאמצעייתא היינו מהאי אור דקיימא באמצעייתא דאיהו יסוד עיין שם ולחושך קרא על כן כתיב קרא ולא כתיב ויקרא כי ו"י רמו על עמודא דאמצעייתא ולכך ביום השני כתיב ויהי מבריל בין מים למים דא הוא רזא דמחלוקת ועל כן אתברי ביה גיהנם יוים שלישי דאיהו עמודא דאמצעייתא עאל בנייהו ואפריש מחלוקת ועאל שלום בנייהו ומשה דהוא עמודא דאמצעייתא רצה להעלות לקרא שהיה מרזא דמחלוקת אך כשראה דאכחיש עובדא דבראשית אמר חות לתתא לגיהנם עד כאן בזוהר הקדוש עיין שם, נמצא יוצא לנו מזה כי משה היה עמודא דאמצעייתא ואותיות ו"י מורים גם כן על עמודא דאמצעייתא

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו וגו'. ופירש רש"י אליו היה מגיע הקול שהוא לבד שמע וכל ישראל לא שמעו, ויש לומר בזה בדרך רמז על פי ששמעתי מן אמו"ז זללה"ה על הגמרא (אבות פ"ג מ"ב) בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב וכ"ו והקשה ממה נפשך וכבר נדפס הוא בספר הקדוש תולדות יעקב יוסף, וביאר הוא ז"ל כי הבת קול הוא הרהורי תשובה הבאים לאדם בכל יום ומי שיש לו דעת תיכף כשבא לו הרהור תשובה אזי מבין הוא שזהו מן הכרוז שמכריזין שובו בנים שובבים ומיר מפשפש במעשיו ושב בתשובה שלימה אבל מי שאין בו דעת אינו מרגיש כלל בהרהור תשובה שבא לו ואינו פונה אליו כלל, וזה יש לומר שרומז רש"י בפירוש הפסוק (בראשית א, ה) ויקרא היינו מה שקוראין ומכריזין בכל יום שהוא הרהורי תשובה אל משה רק אליו מגיע הקול היינו מי שהוא בבחינת משה סוד הדעת אבל כל שאר ישראל שאינם בבחינת דעת לא ישמעו כלל את קול הכרוז כי אינו משים על לב כלל ההרהור תשובה הבא לו וקל להבין.

עוד יש לפרש ויקרא אל משה. ונקדים הפסוק (בראשית א, ה) ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה וידוע קושית הזוהר הקדוש (פרשת בראשית ל) שאצל אור כתיב ויקרא בו"י ואצל חושך כתיב קרא בלא ו"י, ויש לפרש בזה דהנה אורה זו תורה על דרך (בראשית א, ד) וירא אלקים את האור כי טוב ואין טוב אלא תורה ולכן אצל אור שהיה בחינת התורה כתיב ויקרא בו"י יתירה שהוא מורה על ב' לוחות שהיו ארכן ורחבן וא"ו והיו בהם יו"ד דברות והנה במשה כתיב (שמות ב, ב) ותרא אותו כי טוב והיינו שהוא עצמו היא התורה וכפירוש רש"י שנתמלא הבית כולו אורה וזו תורה מחמת שהוא קבל כל התורה והוא שרומז גם כן ויקרא אל משה היינו שאצל משה שהיה בחינת התורה עצמה יש

אור ויחושך קרא לילה וידוע קושית הזוהר הקדוש (פרשת בראשית ל) שאצל אור כתיב ויקרא בו"י ואצל חושך כתיב קרא בלא ו"י, ויש לפרש בזה דהנה אורה זו תורה על דרך (בראשית א, ד) וירא אלקים את האור כי טוב ואין טוב אלא תורה ולכן אצל אור שהיה בחינת התורה כתיב ויקרא בו"י יתירה שהוא מורה על ב' לוחות שהיו ארכן ורחבן וא"ו והיו בהם יו"ד דברות והנה במשה כתיב (שמות ב, ב) ותרא אותו כי טוב והיינו שהוא עצמו היא התורה וכפירוש רש"י שנתמלא הבית כולו אורה וזו תורה מחמת שהוא קבל כל התורה והוא שרומז גם כן ויקרא אל משה היינו שאצל משה שהיה בחינת התורה עצמה יש

אורחות השיבה - אמינו דדי אהזנו ינמגין עין
עלי מרליג לא אפי זרעין גלי"א

לו השיבה בדורנו

בין הזמנים בהם נמצא הוא מחוץ לסדרי השיבה הרגילים ומועד יותר לנפילה חלילה!!

בלימוד אין התחלה

לאותו נושא, התייחס רבינו בשיחה שנשא בישיבה בפתיחת אחד הזמנים, הפעם - מזוית שונה לחלוטין... וכך אמר:

"מקובל שמציינים את תחילת הזמן, וכפי שנקרא 'התחלת הזמן'. בדרך כלל מקובל לומר שהוא בכלל הענין שאמרו (מכילהא פ' יתרו, מובא ברש"י שמות י"ט, ה'): 'כל התחלות קשות', אמנם יקירי, אף אם יש מושג של התחלת זמן וכל התחלות קשות - זהו בכל שאר העניינים, אבל בענין זה של תורה - שונה הדבר במהותו, ואבאר את הדברים.

"בכל הלימודים והעניינים יש חלקים שונים. כאשר חלק אחד נגמר - מתחיל חלק שני, ואחריו חלק נוסף וחדש, וכל תחילת חלק נחשב כהתחלת זמן. עושים הפסק בין זמן לזמן, נחים, מבליים, שוכחים מענין זה, ושוב מתחילים דבר חדש, וזה נקרא התחלה, והתחלות הן קשות.

"אמנם לגבי תורה שהיא דבר רוחני, ולא גשמי - אין בה 'גמר'. כל התורה כולה - אחד, אין מעצור והפסק, כל מה שכתוב בה מ'בראשית' ועד 'לעיני כל ישראל' - מקיף את כל העולם, את כל בני האדם ואת כל הנהגת העולם, והאדם צריך לעבור את הכל, להזהר בכל מתחילה ועד סוף. אין שום הפסק, וכאשר אין הפסק - לא שייכת התחלה!

7 "הפסוק אומר (ויקרא א', א'): 'ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו, ופרש"י שהיו הפסקות בין דיבור לדיבור, ומה היו הפסקות משמשות? ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט, ע"כ.

"הקב"ה למד את התורה עם משה, והפסיק בין פרשה לפרשה על מנת שיוכל ליתן לב להתבונן, ללמוד ולחזור על מה ששמע ולמד, להבין ולחזור כמה וכמה

אורחות השיבה לו

פעמים עד שהענין יהיה ברור אצלו, ואחר כך יוכל להמשיך וללמוד ענין אחר. היות והאדם הוא מוגבל ואינו יכול לקלוט הרבה ביחד - הקב"ה נתן לו אפשרות להתבונן במה שלמד, לקלוט בתוכו את הענין ולהבין היטב, ואז להמשיך.

"הבה נתבונן: האם הפסקה זו נחשבת כהפסקה שלאחריה זוהי התחלה חדשה - או שהכל נחשב דבר אחד? הרי אדרבא! ההפסקה - משמשת כקשר להמשך שיבא אחר כך, ואם כן מטרתו של ההפסקה היא לקשר את העבר עם העתיד, ואין כאן הפסק! אדרבה, אילו היה לומד את הכל בהמשך אחד ללא הפסק - לא היה מסוגל לסבול ולקלוט את הכל, והקב"ה נתן לו את האפשרות שיתבונן ויתיישב בדבר ויבין!

"והנה רש"י (שם) סיים, שאם הקב"ה נהג כן עם משה - קל וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט, והיינו כאשר הדיוט מלמד להדיוט - צריך לתת לשני זמן לחשוב ולהתבונן בדברים.

"ועל כן, לאחר שלמדתם במשך זמן שלם - תחזרו על הלימוד, תתבוננו, ואחר כך תוכלו ללמוד דבר חדש, אבל אם שוכחים את הלימוד, שאין קשר עם העבר - אז אמנם הלימוד אינו כהמשך אחד, וזוהי התחלה חדשה...

→ "והענין הוא, שההפסקה של בין הזמנים - אינה באה כדי להפסיק את הלימוד ולהבטל ממנו, אלא בכדי לקנות את מה שלמדו. לאחר שלמדו במשך זמן שלם, וקבלו תורה, קבלו חידושים מהרב, וצריך לחזור על כך, ואדרבה: המנוחה של בין הזמנים - מקשרת עם ההמשך שילמדו בעתיד!

"כאשר עושים את ה'בין הזמנים' כהפסק וביטול - זוהי הפסקה באמת, וכאשר באים להמשיך - הרי זו התחלה חדשה, ובזה ישנו הכלל ש'כל התחלות קשות'... אך מצד התורה - אין התחלות, וממילא לא שייך הכלל של 'כל התחלות קשות', כי הכל משמש כהמשך וקשר בין העבר לעתיד.

"ולכן, בימי בין הזמנים אין להבטל מתורה לגמרי, וגם אז צריך לקיים תורה ומצוות אלא שיש שיעור בדבר, וצריך לנוח קצת, אבל יש להמשיך להיות שקוע בלימוד, וזה מקשר בין עבר לעתיד, ואין כאן התחלה חדשה, וכשנוהגים כך -

משיגים שאיפות חדשות, ממשיכים ללמוד ענינים חדשים וידיעות חדשות, סוגיות ומאמרי חז"ל נוספים, וזה משמח את האדם, כמו שכתוב (תהילים י"ט, ח' - ט'): 'עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, פקודי ה' ישרים משמחי לב', התורה מחכימה את האדם ואינה מקשה עליו, פקודי ה' אינם באים להקשות על בני אדם - אלא הם משמחים אותו!'

וכך אמר רבינו גם בהזדמנות אחרת בשיחה שמסר לקראת ימי בין הזמנים:

"אמנם יש חילוק באופן הנהגת ימי החופשה. בעולם מבינים, שיש צורך בחופש בכדי להתכונן להמשך העבודה, כי האדם אינו יכול לעבוד ללא הפסקה, ויש צורך בהפסקה של שבועות מספר כהכנה להמשך. בזמן זה האדם יאכל וישתה טוב יותר, ינוח באופנים שונים, עד שיהיה לו כח לחזור ולהמשיך לעבוד.

"זהו האופן הראוי להיות גם אצלנו, ויתכן שאצל אלו שהבינו את הענין - אותם שלשת השבועות של החופשה באמת לא היו כימי חופש ומנוחה מצד עצמם, אלא המנוחה היתה כהכנה ואפשרות להמשיך ללמוד.

"כל אחד חייב ללמוד תמיד, כמו שנאמר (יהושע א', ח'): 'והגית בו יומם ולילה', להיות עסוק בתורה ויראה, שמחשבתו תהיה תמיד בתורה, והמוח צריך גם הוא מנוחה - כי כאשר המוח עייף הוא אינו יכול לחשוב כראוי, והמנוחה נצרכת בכדי שהמוח יתרענן. אמנם מנוחה זו צריכה להתבטא באופן שונה ממה שרבים נוהגים, כי גם אם אמנם צריך לנוח, לרחוץ ולטייל - אך צריך שיהיה בצורה אחרת, ויתכן שבאמת כך הוא אצל רבים..."

הרי לנו, כי אמנם בין הזמנים נחוץ, אולם בכדי לנצלו כראוי ולהפיק ממנו את התועלת הנרצית - עליו להתנהל כפי שראוי שיתנהל, להוות המשך המחבר בין 'זמן' ל'זמן', ולהוות נדבך נוסף בבנין אשיותו של בן הישיבה!

ואגב, זה המקום לציין כי רבינו היה נוהג להרצות לקראת סוף 'הזמן' שיעור עמוק וקשה במיוחד, אותו לא הבין כמעט איש מן התלמידים... את שיעורו זה - היה רבינו רגיל לסיים כך: "רציתי להראותכם, שהתורה גדולה ועמוקה, ועדיין

אינכם יודעים דבר! מכאן תבינו, שצריכים לחזור לכאן מהר - ולהמשיך ללמוד!"...

הנהגת בין הזמנים

הנה הסברנו, כי ל'בין הזמנים' - ישנן מטרות נכבדות מאוד, אולם מאידך - עלינו לזכור כי הסכנה הטמונה בימים אלו - אף היא כבדה במיוחד! על כן, הקפיד רבינו להדריך את תלמידיו ולהורות להם לנהוג בהנהגות ראויות גם בתקופה זו, אשר אמנם נחוצה לצורך המשך לימודיו של בן הישיבה בשקידה ב'זמן' הבא, אולם עלולה לגרור בעקבותיה נפילות איומות וכאבות...

"גם ב'בין הזמנים' צריך להתפלל בזמן, גם ב'בין הזמנים' צריך ללמוד בכל יום - כל אחד כפי יכולתו, שעה או כמה שעות, אפשר אמנם ללמוד דברים קלים יותר, אבל ללמוד צריך! וכמובן, אסור להסתובב ברחוב חס וחלילה! צריך לדעת שהרחוב הינו כמו גוב אריות עבור בן תורה! אפילו לאדם מבוגר או לזקן בא בימים - מסוכן להסתובב ברחוב, וכל שכן שגדולה הסכנה שבעתיים עבור בחור צעיר, בפרט בימי הקיץ בהם מסתובבים בני אדם כאדם הראשון קודם החטא רח"ל!" - הבהיר רבינו.

"יש לקבוע מקום בבית המדרש, לקבוע מקום לשלש תפילות שביום, שכן מבלי הקפדה ושמירה - עלול בחור לאבד במשך חודש אחד של 'בין הזמנים' את כל המעלות והדרגות אשר על קנייתן עמל קשות במשך 'זמן' שלם!" - הטעים, והוסיף עוד:

"יש לזכור, כי מלבד עצם חיובו של בן ישיבה להקפיד על מסגרת מחייבת בימי 'בין הזמנים', מלבד חובתו במצוות 'תלמוד תורה' אשר בודאי אינה פוקעת אף בימים אלו - ישנו עוד שיקול נוסף אותו חייבים לקחת בחשבון...

"כאשר בחור מגיע הביתה, מצפים ההורים לראות את התעלותו, ולהבחין בקניני הרוח אשר רכש במשך 'הזמן' החולף בבית המדרש. אם בחור קם מאוחר,

והחזיקה במבשיו: יב וקצתה את כפה לא תחום עינה: ס י לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה: יד לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה: טו אבן שלמה וצדק יהיה לך: יא איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיה על האדמה אשר יהיה אלהיה נתן לך: טז פי תועבת יהוה אלהיה כל עשה אלה על עשה עול:

לקט בדיר

רש"י

שיש כמה מיני מריבות, מריבה בשביל ממון, מריבה בשביל קנאה ושנאה חנם, מריבה בשביל תלוקי דיעות צעניי דעלמא, ואפילו צעניי דשמיא אם היא אינה באמת לחכמים טוב רק ליוהרא וכדומה, לזה אמרה ב' פעמים שכל מין מריבה דמי לבדקא דמיא שסופו להיות נחל שוטף (מ"ל): לד) צפ' משפטים למדנו ד' דברים, נוק, נער, ריפוי, שבת, וכאן הוא הסמישי שאע"פ שאין כאן א' מד' דברים דלהלן צריך לשלם בנשח: לה) ושם כתיב יד ביד המיותר לדרוש דבר הניתן מיד ליד (גמרי), ופי' לא תחום עינך אם הייתה ענייה (ראב"ע): לו) ששוקלין בהם במאזנים לא סתם אבנים, וכן איפה כלי הוא שמודדין בו קמח וכדומה: לז) בספרי, יכול לא יעשה ליטרא, חצי ליטרא, וכיניע ליטרא, מ"ל גדולה וקטנה, גדולה שהיא מכחשת את הקטנה עכ"ל (וכן דרשו בפסוק הסמוך באיפה) פי' שניהם שוים בתוארם ועל שניהם כתיב ליטרא אחד, אבל אחד כבוד יותר מחבירו, וכשהוא קונה דבר נוטל את הכנייה ושוקל בה ולהפך כשהוא מוכר, והגם שאחד מהם מדה ישרה, שניהם אפורים שהישרה מסייע לו להשתמש באחרת, שששמשו שמשגיתין עליו נוטל את הישרה (כ"י), והרשב"ם ז"ל כתב שעושה שני משקולות אחד יותר מליטרא ואחד קטן ממנו וביחד הם צ' ליטרות מכוונות, והוא ג"כ על דרך הג"ל, ועובר על לאו זה אפילו לא שקל בהם רק בשהייה בעלמא: לח) דורש יחור חיצת, "לך" שלא אמר לא יהיה בכיסך, ומדלא יהיה לך צא

אור החיים

שלא שלחה אלה להציל פעורה: עושה עול הדומה לחלה, שלא תאמר שגזירת ש"ז. כל עושה חלה כל עושה עול. פירוש כל הכתוב הוא על צ' דברים אלו ולא על דומהם עושה חלה אבן ואבן איפה ואיפה, כל

אור בדיר

שאלה לא יאמר בכלל להציל, יאל לנו טעות שאם יש סכנות נפשות בכל אופן פעורה, ואם יאמר אוחו אחר ושלחה יאל לנו טעות שהגם שאינה יכולה להציל ע"י ד"א ג"כ חייבת לה אמר וקרנה להציל שהיה סכנות נפשות ואף על פי כן חייבת בעבור ששלחה שלא להציל. קל"ט) (מה כפל.

17

עבר שקרי: יז הוי דכיר ית די עבר לך עמלק בארמא במפקכון ממצרים: יח די ערעה בארמא וקטל בך כל דהווי יח אשר קרה בדרך ויזנב בך כל

רש"י

לקט בדיר

יכיה לך הכרזה (ס): (ח) זכור את אשר עשה לך. אם שקרה צדמות וצמסקלות הוי דואג מוגרוי האויב (משל"ה ח' א) מלאזני מרמה תועבת ה' וכתיב בחריה (סס צ) צא דזון ויבא קלון (תנח"י): (יח) אשר קרה בדרך. לשון מקרה (ספרי), דבר אחר לשון קרי ועומאה, שהיה מעמאן* (סא) במשכב זכר (תנח"י), דבר אחר לשון קור וחוס לנגד והפשיך (סב) מריתחתך שהיו (כל) האומות יראים להלחם בכם וצא זה והתחיל והראח מקום לאחרים, משל לאמצעי (סג) רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה צא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה אף על פי שנוכה הקרה אותה בפני אחרים (תנח"י) ויזנב בך. מכת זכר חותך* מילות חורק כלפי מעלה (סד) כל

שינוי נטחאות * מטפאן * יח חותח - חתך מילה

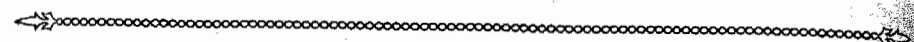
בשיקור המדות מדה כנגד מדה: (ז) מן קרה נעשה קרך כמו מן עשה נעשה עשה, והוא עמלק צא צמכון ולא במקרה (וה דייקויו של לשון ראשון - מ"ל) אלא לגבי ישראל היה מקרה שצא פחאום ולא חשבו ולא הכינו עצמם למלחמה, וכן נראה לשון הספרי שאמר נודמן לך, גם אפשר לומר כי ישראל היו מוקפים צעניי כבוד ולא ידע איש מקומם אלא שעמלק חפס ומלא באקראי, ומעטם זה לא הכינו ישראל עמנן שידעו שהם מוקפים ואינם נראים (אד"ח): (מא) ודיחוקו של לשון זה שהל"ל וטמאך בדרך (מ"ל): (מב) עשאך כמים פושרים שאינם חמים עוד, ולא שעשאך ממש קן שנעשית קר, אלא בפני אומות אחרים הקרה אותך, כמו המשל, שנדמה להם שהותר הרצועה והוחלש כחכם מיליאת מורים, וזה דחוקותו של דרך זה שהל"ל אשר "הקרך" פועל יוצא לשלישי (מ"ל): (מג) הוא לשון יווני כלי גדול מיוחד לרסוף צו כל גופו: (מד) הטיח דברים כלפי מעלה, לומר, הנה מנאמן שזוית לעמך ישראל מה העילה להם (רא"ם), ותיבת ויזנב משמש הפוכו, כמו ודשנו את המוצח שאין פירושו יתנו עליו דשן אלא הסירו דשנו (במ"ח):

אור החיים

יז. זכור וגו'. (ס) שאין כיוצא בהם שילא על ישראל צלא קדימת ידיעתם ממנו אלא כאשר ידאח הנשר והוא קרך (ס) בדרך: יח. אשר קרך. (יחצבר (ס) על פי דבריהם ז"ל (ר"ה ג.) שאמרו שהעני היה מכסה על ישראל ולא היה מקומם ידוע לעולם אלא כשמת

אור בדיר

קמ) מה יחור ולמה יחור כבר היה לעולמים שיצא אומה להלחם בנו. קמא) לשון מקרה צלא הנה. קמב) חיצת קרך חוץ ממה שאמרו. קמג) כלומר חפס ומלא באקראי, ואפשר לומר ש' הפירושים עולים בקנה אחד, שנעבור שידעו ישראל בעצמם שהם מוקפים צעניי הכבוד ואי אפשר לירד מקומם על כן לא חזינו עמנן למלחמה.

הפטרת תצא בישיבה פרק טו

רני עקרה לא ילדה פצחיו רנה וצחלי לא חלה כירפים בני-שוממה
מבני בעולה אמר יהוה: הרהיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך
יסו אלתחשבי האריכלי מיתרך ויתדתך חוקי: כיימין ושמאול
תפרצי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושבו: אל תיראי כילא
תבושי ואלתכלמי כי לא תחפירי כי בשת עלומיך תשפחי ותרפת
אלמנותיך לא תזכרי עוד: כי בעליך עשיה יהוה צבאות שמו וגאלך
קדוש ישראל אלהי כלהארץ יקרא: כיכאשה עזובה ועצובת רוח
קראך יהוה ואשת נעורים כי תפאס אמר אלהיך: ברגע קמן
עובתיך וברחמים גדלים אקבצך: בשצף קצף הסתרתי פני רגע
מפך ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהוה: כי מי נח זאת לי
אשר נשבעתי מעבר מינח עוד עלהארץ בן נשבעתי מקצף עליך
ומנערך: כי הערים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא
ימושו ובגרות שלומי לא תמוט אמר מרחמיך יהוה:

מתאחרין בתרד ואת משלתי
ולאי ולא רחמי מן קדם יי: יי ויהי
כר גימ יי אלהיך קד מבר בעלי
דבךד מסחור סחור בארעא די יי
אלהיך יחב קד אחסנא למירתה
תמחי ית דוכרנא דעמלק
מתחות שמיא קא תתנשי: פפפ

הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא
ירא אלהים: והיה בהנחת יהוה
אלהיך: לך מפלאיך מסביב
בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך
נחלה לרשתה תמחה אתזכר עמלק
מתחת השמים לא תשכח: פפפ

רשי

לקט בהיר

הנחשלים אחריך. חסרי כח^(א) מחמת חטאם
שהיה הענן פולסם (תנ"ח - ספרים): ואתה עיף ויגע.
עיף בלמא (תנ"ח) דכתיב (שמות י"ג) וילמא שם הטעם
למים וכתיב אחריו (שם ח) ויבא עמלק: ויגע. בדרך
(תנ"ח): ולא ירא. עמלק^(א) (ספרים): אלהים. מלהרע
לך: (יע) תמחה את זכר עמלק. מאיש ועד* אשה
מעולל ועד יונק משור ועד שם (ש"ה ע"ג) שלא יבא
שם עמלק מזכר^(א) אפילו על הצהמה לומר צהמה זו
משל עמלק היחב (ספרים):
חסלת פרשת תצא

מזה) והוא מלשון חלשים על דרך כש - כש, שמה -
שלמה (רא"ם), וכן פירשו האבן עזרא ז"ל, אבל האונקלוס
ז"ל תרגמו כל דהוו מתאחרין בתרד, ובספרי בני אדם
שנמכו מדרכי המקום, ונחשלו" מחמת כפי השכינה עכ"ל,
לפי"ו הוא לשון ארמי, כמו (שמות ז' י) כי מן המים
משיחהו מתרגמינן שחמיה שהוא לשון המשכה והולאה
והשלכה, וגם לפי"ו הוא מהופך נחשלים כמו נחשלים
(ג"א): מו) כי לא יתכן לומר על ישראל לא ירא מחמת
אחיהו נחשלים (ג"א), ועוד בשלמא אם שייך על עמלק הוא
פועל עבר עמלק לא היה ירא מן האלהים, אבל אם שייך
לישראל הוא שם תואר כמו עיף ויגע והיה לו לנקוד ולא
קרא אלהים (ראב"ע), ודאי שהמשך הוא על הקודם, כי מה רבותא שבה כשאתה עיף ויגע ובה פתאום הלא זה הדרך
וחכמי מלחמה לעשות כן, למה אמר שהרבותא הוא שאתה כל זמן שאתה עיף ויגע ויגע עיף שלא יסו
מעולם לעשות מלחמה והוא לא ירא מעון, ואמר מלהרע לך, כי ודאי שידענו שעמלק אינו יראת שמים, אלא שעל כל פנים
כאן היה לו לירא (רא"ם): מו) זה פירושו של תמחה את זכר עמלק:

שינוי נוסחא

אור החיים

אומרו ויזכר כך אותן הנחשלים אחריך:
ואתה עיף ויגע וגו'. עיף עדיין משעבוד מלכים
יגע מעורר הדרך, ואומרו ולא ירא
אלהים^(א) פירוש וצוה בל המורכב בלצדך יותר
ממפעל עיפות ויגיעות על דרך אומרו (ישעי' ל"ג)
פחדו בליון חטאים, אבל אם היו לדיקים לא יפחדו
ולא ירכו במלחמתו, וכעיר הכתוב בטעמים

שמשגיאים אותו בלצדו כי הכר לישראל צרה גדולה
שבה עליהם כאשר ידעה הנשר בלא ידיעה כמו
שרמז גם כן במאמר קרן וכו' יגיעים ועיפים ודבר
המעמיד הכח ביכולת הנעלם^(א) אין עמם, מה
שלא היה כן בשאר כל המלחמות שמלצד שלא ייעפו
ולא ייגעו עוד להם כולם לדיקים יראי אלהים
נמוכי לב:

אור בהיר

קמ"ד) המחבר ז"ל פירש פשוט כפשוטו על ישראל, ואם כן ק"ל למה נחשב דבר זה לאכזריותו של עמלק, אדרבה על ידי זה יש לו רשות
לפגוע בו חס ושלום. קמ"ה) היינו יראת אלוקים ועבדות ה' בלמח.
לזוקף כפופים נאמר שורה - בסיימי כי תצא למלחמה

ממדריגת חבר למדרגתו של כמוני עם, לקיים אהבה כבדית שהם פחותי ערך שאין בו שלימות רק שהוא מצדו יחזק, מכל מקום ראוי להבין כדי לקרוב לחורב (קפס) כמו במשל הנזכר לעיל, וכן שאמרו אל יפטור אדם מחבירו אלא מחו"ך דב"ר הלכ"ה שהוא ל"ך, שילך וימעט את עלמו כדי לקדש העם, אז כרשות לפטור מחבירו תלמיד חכם לילך למדריגת העם כדי לקדשן וכנזכר לעיל וק"ל.

ומה שנאמר וקדשתם היום ומחר, למח כיום ומחר, נראה לי דיבור (קפו) על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל (עירובין כב.) היום לעשות ולמחר לקבל שכרם.

ובדי נבחר זה נבחר תחלה כמשך הפסוקים בפרשת קדושים (ויקרא יט) עד את

נועם לתולדות

"תוך" תיבת "הלכה" שהם אותיות "לך" היינו ירידה ממדריגתו, כנאמר "לך" אל העם וקדשתם, שתלך ותרד ממדריגתך בשביל לקדש העם ההמונים, וכמאמרם בהלל אהב את הבריות ומקרבן לתורה, היינו שאוהב הפחותי ערך שאין בהם שום יחס רק זאת שהם ברואים של הקב"ה, ועל ידי אהבתו אותם הוא מקרב אותם לתורה וללכת בדרך ה'.

(קפה) ראה אות (קעד)

(קפו) הכתוב (דברים ז) אנכי מצוך היום לעשותם, דרשו חז"ל (עירובין כב.) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, ששכר המצוות שמור לעולם הבא, וזהו וקדשתם היום ומחר, היינו שיקדש אותם היום על ידי שתבטיח להם אשר מחר בעולם הבא יקבלו שכרם.

שבתותי תשמרו אני ה' וכו', ויש להבין ה' למח לי כפל דבר ואמרת, וגם דיבור הוא קשה ואמירה רכה, ועוד הוא (ויק"ד כ"ד) זה נאמר בהקבל, ולמה לי כלל דבר ואמרת (קפו) מאחר שאינו לפי סדר המשנה שיאמר לאהרן שיאמר לאחרים וכו', ועוד מעלת קדושה יחנן לבני עלי' שהם מוטטים, ולא לכל עדת בני ישראל שכולם יהיו קדושים, ועוד דכוי לי למימר קדושים יהיו מה שאין כן תהיו משמע מלך הכרח תהיו קדושים, ועוד מה זה נתינת טעם כי קדוש אני ה', וכי אפשר להדמות לזרה ליוזרה, ועוד מה ענין איש אמו ואביו לכהן, ועוד (קפה) דרשו חכמינו ז"ל (קדושין ל:) מדכתיב איש כלקא דעתך למעט אשה לכך לריך לומר תיראו כרי כאן שנים, וקשה (פסחים ה.) לא נכתוב לא ה' ולא ו', ודרשת

חכמינו ז"ל ידוע, ועוד מה ענין שבת לכהן, (קפט) וגם חומר שבתותי המיוחד לי ואמר לשון רבים.

ד כרי לבחר זה נראה לי לפרש ענין מצוה (דברים כה) זכור את אשר עשה לך עמלק, הנראה לי שיש בו ג' כללים, (קפ) ואחרי עיף בצמא, ויגע בדרך, ולא ירא א-לכים, כי החורב הקדושה צא ללמדיו דעת איך לזכור שלא יתן התמוטטות עמוד אחד מן ג' עמודים הנזכרים בגורם ירידת ישראל ועליית שרי האומות רק להתחזק בשלשתן בסוד (תהלים סח) תנו עוז לא-לכים.

ואחד הוא עמוד התורה (קפה) דאמרינן בצבורות (ה:) ויחנו צרפדיים ויצא עמלק, מאי רפדיים לפי שרופו ידיהם

נועם לתולדות

(קפט) הי' יכול לכתוב את השבת תשמורו, ולמה כתב שבתותי דמשמע שבת המיוחד לי, וגם למה כתב שבתותי לשון רבים שבתות הרבה.

(קצ) אתה עיף ויגע ולא ירא אלקים, פירש"ז עיף בצמא, ויגע בדרך, ולא ירא אלקים, הרי שלשה כללים, ויתכן שהכתוב בא ללמד אותנו דעת ועצה היאך להזהר שלא ליתן התמוטטות להשלשה עמודים שהעולם עומד עליהם, והם תורה, ועבודה, וגמילות חסדים, רק יתחזק בשלשתן בסוד הכתוב תנו עוז לאלקים, שישראל מוסיפין כוח בפמליא של מעלה, כי ההתמוטטות גורמת ירידת ישראל ועליית שרי האומות. (הביאור הוא להלן אות רד)

(קצא) בעמוד התורה מצינו מפורש

מהחורה לכך צא עמלק, וכי תימא חא אמרינן במסכת שבת (קיה:) אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון שנאמר (שמות טז) ויחי ציוס השציפי יצאו מן העם ללקוט ולא מלאו ויצא עמלק וכו', כרי משמע עבור חילול שבת צא עמלק.

הנה ביאור דבר זה עיין בדרוש מיוחד, (ע' ר"ו) והעולה משם (קצג) כי שייכן בקנה אחד עולים, כי לא ניתנו שבתות אלא לחורב כמו שכתב צניח יוסף לעה"ח סי' רפ"ח צנח ירושלמי יעו"ש.

ובפסוק (קצג) מפורש גם כן (בראשית כד) הקול קול יעקב והידיים ידי עשו.

ב' עמוד גמילות חסדים (קצד) (תיקו"ז א:) שהוא המתחסד עם קונו (ישעי' מט) לאמר

שלפי שרפו ידיהם מדברי תורה לכן ויבא עמלק וילחם בישראל.

(קצב) מה שאחז"ל שבשביל שלא שמרו שבת בא עמלק עולה בקנה אחד עם זה שבא עמלק לפי שרפו ידיהם מן התורה, והוא על פי הירושלמי שלא ניתנה שבת רק ללמוד, מעתה אם לא שמרו שבת הרי לא למדו, וגרם שיהי' ויבא עמלק.

(קצג) גם בתורה מפורש הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו וכו', ודרשו חז"ל בזמן שקולו של יעקב נשמע בבתי כנסיות שלומדין תורה אז אין ידי עשו שולטות, הרי שצריכין להתחזק בעמוד התורה, וזהו הכוונה באומרו ואתה עיף.

(קצד) עמוד גמילות חסדים הכוונה

פנימית היראה, וזה שום מורא חילונית לא יעלה על ראשיתם כי אדרבה מוראכם וחכם יהי' על כל האומות וק"ל.

ובזה יוצן מצות זכירת עמלק הנחונה לנו בצחירתנו, כי המלחמה עם הילך הרע שר עמלק היא בידינו ולא בידי יחצרך, לכך צוה לנו שזכור תמיד אל יושבת יומם ולילה מלחמה זה, (ג) כמאמר החכם (חזו"ל יחוד המעשה פ"ה) שצחם מן מלחמה קטנה הכינו עצמיכם למלחמה גדולה היא מלחמת הילך הרע וכו', (ד) וגילם החורה הכיבה לזה המלחמה של עמלק שהוא הילך הרע שמואל מקום לצבור על ישראל חם ושלום, א' כשאתה עיף בצמא, ראה לומר היא עסק החורה כמו שנאמר (ישעי' נה) כל צמא לנו למים, ב' ויגע בדרך היא חשוכה שנקרא דרך כמו שנאמר

צפסוק (שמות כ) אל תיראו כי לצבור נכות אתכם ולצבור תהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, (ו) והקשה שהם שני הפכים בנושא אחד, תחלה אמר אל תיראו ולצפוף אמר צבור תהי' יראתו על פניכם וכו' יעו"ש, ובארתי (שם) כי יש מדריגת היראה בכל הנבראים שבעולם, העכבר מן חחול וכו', וכולם הם לבושים אל יראת ה' שהוא פנימית ושורש הכל.

ושמעתי בשם הרב המגיד ממעזבון פירוש (ברכות יז.) הוי ערום ציראה, (רה) וראה לומר שידבק את עצמו אל פנימית היראה בלא לבוש וכו' ודפח"ח.

וזה שנאמר אל תיראו, (ג) ראה לומר מן סוגי לבושי היראה אל תיראו וכו', כי לצבור תהי' יראתו על פניכם, שהוא

נועם לתולדות

קטנה תכינו עצמכם למלחמה הגדולה, הוא מלחמת היצר, כי בשאר מלחמות אם תנצח האויב יניח לך, לא כן היצה"ר ינסה תמיד עוד הפעם אולי יעלה בידו לנצח אותך.

(רד) רשיז"ל שפירש עיף בצמא, ויגע בדרך, ולא ירא אלקים, נתכוין על השלשה דברים שהעולם עומד עליהם, שהם תורה, ועבודה, וגמילות חסדים, בכל אלה יש עלינו מלחמת עמלק, שהבחירה הוא בידינו לנצח את היצה"ר, וגילה הכתוב הסבה שמוצא היצה"ר להתגבר עלינו הוא כשאתה עיף בצמא, היינו שנתרשל עמוד התורה שנאמר בו הוי כל צמא לנו למים, או כשאתה יגע בדרך, היינו שאינך שב בתשובה שנתרשל עמוד גמילות חסדים לעשות חסד עם הבו"ת לחזור בתשובה,

(ו) היעבך הקשה דמתחיל אל תיראו, ומסיים לבעבור תהי' יראתו על פניכם, הרי שרצונו שיהי' להם יראה, ותירץ שיש הרבה מיני יראה וכולם הם לבושים ליראת ה' שהוא שורש כל היראות.

(רא) הוי ערום ביראה, הכוונה שיראת ה' תהי' ערומה בלי לבוש של יראות אחרות חיצוניות.

(רב) אל תיראו, הכוונה שלא יהא לכם יראה משום דבר, והעצה לזה הוא לבעבור תהי' יראת ה' על פניכם, שעל ידי יראת ה' לא יהי' לכם שום מורא מהשונאים, דאדרבא מוראכם וחתכם יהי' על כל האומות, ובזה מתורץ קושית היעבך.

(ג) אנשי חיל שבו ממלחמה אחר שנצחו אמר להם החכם שבתם ממלחמה

מפלת עמלק מדור דור (סנהדרין צה.) או דור שכולו זכאי, ששוצ מעלמינו, או דור שכולו חייב, עד עת קץ על ידי מירוק חבלי משיח נשוצ וכו' עד כאן לשונו.

הרי מצוה (קצח) כי ירידת ומפלת עמלק שהוא ראש שר האומות הוא בשען ויגר הרע על ידי החשוכה הנקרא דרך כמו שנאמר (תהלים כה) יורה חטאים בדרך.

עמוד ג' (קצט) עמוד העבודה זו תפלה הנקרא יראה כמו שנאמר (תהלים ב) עבדו את ה' ציראה, וכמו שנאמר (תהלים עב) ייראוך עם שמש, והנה על ידי עמוד היראה אין שום שליטה לשרי האומות על ישראל, והוא על פי מה שביארנו (ראה ע"ד) הקושיא שהקשה הרב מוכר"י יעבץ (אבות פ"א

נועם לתולדות

בהכרח עד שיגיעו למדריגת הנשאר בציון קדוש יאמר לו.

(קצו) מלחמה לה' בעמלק מדור דור, הכוונה או דור של אחישנה, או דור של בעתה, על ידי יסורין של חבלי משיח.

(קצח) ירידת עמלק תהי' על ידי תשובה שנקרא דרך כנאמר יורה חטאים בדרך, וזהו הכוונה ויגע בדרך.

(קצט) עמוד העבודה זו תפלה, כמאמר חז"ל איזהו עבודה שבלב זו תפלה, והיא נקראת יראה ככתוב עבדו את ה' ביראה, גם זמן התפלה למדו חז"ל מהכתוב ייראוך עם שמש, הרי שהתפלה היא בחינת יראה, ויראת ה' גורמת שלא תהי' שום שליטה לשרי האומות על ישראל, וזהו שאמר ולא ירא אלקים. היינו שזה גרמה ביאת עמלק.

לאסורים לאו וגו', שהיא חשוכה להחזיר חזירה לבעלה וחשוב ה' למקומה הרמחה, והוא מה שהקשה הרב האלשיך לעיל צמורה זכירת עמלק (בשלה יז טז) שזה השם יחצרך אוחנו לזכור, וכי הוא דבר קשה צעיניו יחצרך להכריחו בעצמו עדי אובד וכו', וחירץ (קצח) כי אין נפילת האומה עד שחפול השר כמו שנאמר (ישעי' כד) יפקוד ה' על לצח המרום במרום וכו', ושר של עמלק אינו כיתר שרי האומות, כי הוא סמ"ל הוא השען והילך הרע, ובכל עון וחטאה ישראל מוסיפין בו כח ועלמה, ואם כן איך יפילו השם יחצרך עד שובינו בחשוכה לכל ישאר לו מקום להשען על פונותינו, (קצו) ולכן יש זמן הקץ אם נשוצ מעלמינו יחישנו, ואם לאו צעחה על ידי חבלי משיח ששוצ בהכרח עד גדר (ישעי' ד) שכל הנשאר ציון קדוש יאמר לו, (קצו) ולכן זמן

למאמר חז"ל איזה חסיד, זה המתחסד עם קונו, המרומז בתיבת תשובה שהוא שני תיבות תשוב ה', שאות ה' אחרונה מהשם הוי"ה שנתרחקה על ידי העונות תשוב למקומה על ידי התשובה.

(קצה) מלחמה לה' בעמלק מדור דור, שכל עוד שישאל חוטאים אין הקב"ה מפיל השר של עמלק, כי בזה מוסיפים כוח בהשר של עמלק, והמלחמה תלוי' בנו, שכשנשוב בתשובה אז יפול השר של עמלק.

(קצו) על זמן הקץ נאמר אני ה' בעתה אחישנה, ולכאורה סותר עצמו דאם הוא בעתה אינה אחישנה, ואם הוא אחישנה איננה בעתה, ואחז"ל דאם זכו יהא אחישנה להגאולה, ואם לא זכו אז תהי' הגאולה בעתה. שעל ידי חבלי משיח ישובו ישראל

(תהלים כה) יורח חמאים צדק, ג' ולא ירח ח-לכיס, כשאין צד ירח ח' שורש כל היראות אז חס ושלוס מתפורר לבושי חלונית היראח שכס על ידי מלחמת האומות כדי שידבק ביראתו יתצרך ויילל מכולס, ולא כפירוש רש"י ולא ירח ח-לכיס דקאי על עמלק, כי חס על ישראל, (ר"ה) או דשניכס חמת, כשיש לישראל ירח ח-לכיס אז מוראס על האומות שיראים מא-לכיס לכלחס צכו וק"ל.

ובזה יוצן המשך פסוקי קדושים שיאמר אל כל עדת בני ישראל קדושים חכ"ז, מאחר שחכו קדושים צככרה לכסוף על ידי חצלי משיח עד גדר כנשאר צליון קדוש יאמר, חס כן למח מחתינו עד צעתה כלל מועצ יחישנה קודס הזמן על ידי תשובה רלונית,

(רו) וזכ שאמר דבר ואמרת, ח' נגד דור שכולו זכאי בעושינ מעלמן תשובה ולא אחישנה, ונגדו נאמר אמירה, ודיבור קשות נגד דור שכולו חייב, כי גם כן מוכרחין להיות קדוש כנשאר צליון כי קדוש אני, ונשמח ישראל חס צנים לכ' ח-לכיס העמוסים מני צטן הוכרחו להתקדש בקדושתו.

ופרשה זו נאמר (רו) לכל ראשי הדור שנקראו משה, שיאמרו דבר מוסר ככל דור שיכיו זכאין וכחכר לפיל, והוא עמוד גמילות חסדים עמוד התשובה, (ר"ה) איש אמו ואציו תיראו, שכיח נגד (דברים י) את ח' ח-לכין תירא, שכיח הקדוש צרוך הוא וכנסת ישראל כנקראים אציו ואמו תיראו שכיח עמוד היראח.

נועם לתולדות

כשהדור יהי בבחינת זכו, דאז יהי אחישנה ובלא יסורין, ולשני הסוגים תאמר קדושים תהיו, היינו שהסוף יהי שכולכם תהיו קדושים בהכרח כי קדוש אני, ואתם הנכם בנים לה' אלקיכם, ולכן למה תמתינו עד בעתה ולשוב בהכרח, הלא יותר טוב להיות בבחינת אחישנה על ידי שיחזורו בתשובה מרצון טוב.

(רז) ראשי הדור נקראים משה, כמאמר חז"ל משה שפיר קאמרת, ואמר הקב"ה לכל ראשי הדור דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, היינו שיאמרו מוסר לבני דורם, שיעסקו בגמילות חסדים להתחסד עם קונם ויחזרו בתשובה, וזהו עמוד גמילות חסדים שהוא עמוד התשובה ומתורץ ז דקדוקים הראשונים.

(רח) איש אמו ואביו תיראו, אביו ואמו הכוונה על הקב"ה וכנסת ישראל כדרשת

עוד יש לומר (ר"ט) כי את ח' ח-לכין תירא דרשו (ב"ק מא:) לרבות תלמידי חכמים, ויש בהם צ' סוגים על דרך שכתב האלשיך משלי (א) צפסוק שמע בני מוסר אביך ואל תעוש תורת אמן יעו"ש, כי יש תלמיד חכם הנמשל לאב שאינו מעריח את עצמו פס צנו כי חס צעטת הזוג ושוב לא נזקק לו, ויש סוג צ' תלמיד חכם הנמשל לאם המינקת לוולד וגם מיסרו תמיד כי (משלי י) צן כסיל חוגת אמו, וכמו שנאמר (משלי לא) דברי למואל אשר יסרתו אמו, וזה שאמר כי איש צ' כסוגים הנזכרים לעיל כנקראים אמו ואציו תיראו את שניכס, ולכן הקדים אמו בעיקר.

ונגד עמוד התורה אמר (ר"י) את שצחתי תשמרו, כי לא ניתנה שצחות אלא

נועם לתולדות

(ריא) כשתהיו נזהרים בהשלשה עמודים הנזכרים, אז יהי אני ה' אלקיכם, להצילכם מאויביכם, כמו שעל הכתוב ואבריל אתכם מכל העמים להיות לי, פירשיו"ל שאם לא תשמרו המצוות תהיו של נבוכדנצר וחביריו ח"ו.

(ריב) עולה יפה מה שאחז"ל שפרשה זו נאמרה בהקהל לפי שכל גופי תורה תלויין בה, שהרי היא כוללת השלשה עמודים שהעולם עומד עליהם, שהם תורה, ועבודה, וגמילות חסדים, ומתורצים כל הדקדוקים שבפרשת קדושים.

(ריג) יש מחר שהוא לאחר זמן, ואות ו' יש לפרש וא"ו המחלקת, ואמר הקב"ה למשה ולהת"ח שבכל דור, "לך" אל העם, היינו שתירד בבחינת הליכה אל העם ואל בחינתם, "וקדשתם" היינו לקדש אותם או באופן "היום" שיקדשו עצמם ויעשו תשובה ברצון טוב עכשיו, ואז תהי' גאולתם

חז"ל במסכת ברכות (לה.), והוא עמוד היראה שהוא עמוד העבודה.

(ר"ט) או יתכן אמו ואביו תיראו, הכוונה על הת"ח, שיש שהוא בבחינת אב שאינו נזקק להילודים אחר הלידה, כך הוא אינו נזקק לההמונים, ויש שהוא בבחינת אם שמטפלת תמיד בהילודים בהנקה וחינוך וכדומה, כך הוא מטפל בההמונים, והזהיר הכתוב להתירא מהשני סוגי ת"ח, הן ממי שהוא בבחינת אב, והן ממי שהוא בבחינת אם, וזהו איש אמו ואביו תיראו ומתורץ אומרו אמו ואביו.

(ר"י) נגד עמוד השלישי שהוא עמוד התורה מזהירך הכתוב את שבתותי תשמורו, ולא ניתנו שבתות רק לעסוק בתורה מי שעוסק במלאכה בכל ימות החול, ולא קשה אומרו שבתותי שהכוונה שבתים שלי של עסק בתורה "תשמורו" להגות בתורה ועולה יפה הכל.

Vertical text or a page number running down the left margin of the page.

ב ת ר כ ז

דברי חיים

מצות מחית עמלק - שתתפשט הקדושה מהרצון וראשית המחשבה לכלי הגוף והמעשה 41

כל הבריאה כולה נבראה לתועלת הצדיק 41

קליפת עמלק -

נגד התפשטות הרצון והמחשבה של איש ישראל שגם כלי הגוף ישתוקקו לעבודת השי"ת 42

עמלק לא הניח להתפשט הקדושה שהשיגו ישראל על חיים 43

על ידי קיום התורה והמצוות יזדככו כלי הגוף שתתפשט בהם ראשית המחשבה והרצון ואז ימחה זכרו של עמלק מן העולם 43

על ידי הרמת ידיו של משה נתקשרו בני ישראל אל ראשית מקור הקדושה 44

באר משה

קליפת עמלק - להפריד בתפלה בין המחשבה והדיבור 45

דברי חיים

זכור את אשר עשה לך עמלק - לזכור תמיד שורש הרע המביא את האדם לידי חטא ח"ו 46

"מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו" - דביקות בהשי"ת על ידי זיכוך החומר 46

על ידי שהאדם יזכך את מדותיו הקב"ה יגמור בעדו לבער את שורש הרע 46

מן דוד

"תמחה את זכר עמלק... לא תשכח" -

מחיית עמלק הוא על ידי שלא ישכח לרגע מדביקות הבורא ית"ש 47

"שמון זית זך כתיבת למאורי" - על ידי לימוד התורה כראוי נמחה זכר היצר הרע מלב האדם 48

תפארת שלמה

קליפת עמלק - להכניס בבני ישראל מחשבות ענייני עולם הזה ולהשכיח מלכם עבודתו ית"ש 48

אמרי נועם

"תמחה את זכר עמלק מתחת השמים" -

רמז לעשות תשובה בעוד נשמת האדם בגופו כהכנה לעולם הבא 49

תולדות יעקב יוסף, יתרו -

מצות זכירת מחיית עמלק - על ידי התחזקות בלימוד התורה בשבת קודש ובתשובה וביראת ה'

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם

ממצרים. אשר קדך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים. והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח (דברים כה, טז - טז).

הנראה לי, שיש בו ג' כללים: ואתה עיף - בצמא, ויגע - בדרך ורשי דברים כח, יח. ומקורו תנחומא תצא ט, ולא ירא אלהים. כי התורה הקדושה בא ללמדנו דעת, איך ליזהר שלא יתן התמוטטות עמוד אחד מן ג' עמודים (תורה ועבודה וגמילות חסדים - אבות פי"א מ"ט) הנזכרים (להלן) הגורם ירידת ישראל ועליית שרי האומות, רק להתחזק בשלשתן, בסוד (תחלים טח, לה): תנו עוז לאלהים מ.

א. הכוונה על פי דברי הוזה"ק כא לכ, ב; שם בשלח טה, ב; "כר ישראל... עבדין עובדין רכשין יחבין חוקפא וחילא לקודשא בריך הוא, ועל דא כתיב: תנו עוז לאלקים - כמה בעובדא רכשין. [כשישראל עושים מעשים טובים נותנים גבורה וכת אל הקדוש ברוך הוא, ועל זה כתיב: תנו עוז לאלקים, כמה נותנים עוז - במעשים טובים]. ודא גם איכה רבה א, לג. כלומר, דכהחזק בשלשת העמודים שהעולם עומד עליהם, גורמים התחזקות הקדושה והתעלות קין ישראל.

ב. תולדות יעקב יוסף פרשת יתרו אות ח (עמ' רד): "נראה לי לבאר קושיא שהקשה מהרש"א (שבת ק"ח, ב בחידושי אגדות ד"ת וכתוב בתריה) דעמלק בא עבור חילול שבת, ובכבודות (ח, ב) אמרו רפירים שריפו ידם מדברי תורה לכך בא עמלק וכו' יעוין שם... ובארתי על פי מה שכתוב בסור אורח חיים סימן רפ"ח יעוין שם, והכי נמי מכבוד, כי שבת ניתן להשלמת התורה, וכשיצאו ללקוט לא היה פנאי להשלמת התורה וריפו ידם מדברי תורה, לכך: יוכא עמלק, ושניהם כסוג אחד עולין... העולה מזה מוסר... בשבת לענין התורה שצריך להשלים, ואם לאו ח"ו יוכא עמלק", וראה בהערה להלן אות ג.

ג. זה לשון ה"בית יוסף" בסור אורח חיים סימן רפ"ח ד"ה וימהר לאכול: "גרסינן בירושלמי (שבת פט"ו ח"ג) רבי תני אמר לא נתנו שבתות וימים טובים אלא לאכילה ושתייה רבי ברכיה אמר לא נתנו אלא לעסוק בתורה. ובתנחומא מפרש (ראה פסיקתא רבתי כג, ט) לא פליגין, מה דאמר רבי ברכיה לתלמוד תורה, אלו הפועלים שהם עוסקים כמלאכתם כל ימות השבוע ובשבת הם באים ומתעסקים

ואחד הוא עמוד התורה, דאמרינן בבכורות (ח, ב) וראה גם סנהדרין קו, א; ממילוא בשבת פרשה ויבא עמלק ויחנו ברפידים ויבא עמלק ושמות יו, ח: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" מאי רפידים לפי שריפו ידיהם מתורה לכך בא עמלק. וכי תימא הא אמרינן במסכת שבת (ק"ח, ב) אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשוו שנאמר (שמות טו, כז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו וכתוב בתריה (שם יז, ח) ויבא עמלק וכו', הרי משמע עבור חילול שבת בא עמלק (חידושי אגדות מהרש"א שבת ק"ח, ב ד"ה וכתוב בתריה).

הנה ביאור דבר זה עיני בדרוש מיוחד², והעולה משם כי שניחן בקנה אחד עולים, כי לא ניתנו שבתות אלא לתורה, כמו שאיתא ב"בית יוסף" לטור אורח חיים סימן רפ"ח בשם ירושלמי³, ועיוין שם. ובפסוק מפורש גם כן (בראשית כג, ט): הקול קול יעקב והידיים ידי עשו וכו'.

ב' עמוד גמילות חסדים, שהוא המתחסד עם קונו, לאמר לאסורים צאו לאשר בחושך הגלו

בתורה, ומה דאמר ר' חגי להענג, אלו חלמדי תכמים שהם יגיעים בתורה כל ימות השבוע ובשבתם הם מתענגים. וראה עוד טור א"ח שם סימן רצ, בשם המדרש: "אמרה תורה לפני הקב"ה רבונו של עולם כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ לשרדו ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מוונג לך ושבת שמו שהם כסלים ממלאכתם ויכולים לעסוק כך". וב"בית יוסף" שם בשם התנחומא (חובא ב"ילקוט שמעוני" ויקח רמז תח): "אמר הקב"ה למשה רד ועשה לי קהלות גדולות בשבת כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחריך להקדיל קהלות ככל שבת להכנס בבתי כנסיות ובתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים". וכן פסק הרמ"א בשו"ע א"ח הל' שבת סי' רצ סעי' ב: "ופועלים ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי שבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע".

ד. במדרש (בריי"ט, ט): "אמר ר' אבא בר כהנא לא עמרו פלוסופין בעולם ככלעם בן בעור וכאבינומוס הגריר, נתכנסו כל עובדי כוכבים אצלו, אמרו לו חאמר שאנו יכולים ליהודוג לאומה זו, אמר לנו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהן, ואם מצאכם שם חינוקות מצפצפין בקולן, אין אתם יכולים להודוג להם, שכן הבטיחן אביהן ואמר להם הקול קול יעקב, בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות ואין הידים יד עשו, ואם לאו הידים יד עשו, אתם יכולים להם". ומכאן, בזמן שבני ישראל מתחזקים בלימוד התורה, מתרפה ידו של עמלק מלהרע לישראל, ומתרוםם קרנן של ישראל, והיא על ידי שמירת שבת כהלכתה, כלומר התחזקות בלימוד התורה שזמנה היא בשבת, כי לא נתנו שבתות אלא לתורה, כאמור.

17

חובת ההתבוננות

← חוב גמור לקבוע לעצמו זמן מיוחד להתבוננות

הנה במשך הליכות החיים, האדם עסוק וטרוד בכל מיני עניינים, מהם עניינים חשובים יותר ומהם עניינים חשובים פחות, אך הצד השווה, שהוא משקיע כל אוננו ומרצו בהם, הולך ממקום למקום, ועושה כל אשר בכוחו להצליח. אמנם, למרבה הצער, לעתים קרובים, מקוצר רוח ומעבודה קשה, שוכח האדם כי מחובתו לקחת לעצמו מדי פעם פסק זמן, כדי להתבונן על מעשיו ועל תפקידו בעולם, לחשוב ולשקול את מעשיו האם הם נעשים כפי כל כוחות נפשו או שמא הוא מתעצל קצת, האם הוא באמת עוסק בתפקיד שבשבילו נוצר, או שמבלה זמנו על דברים של מה בכך, שלא בעבורם ירד לעולם.

הדבר ברור, כי בלי לקחת זמן להתבוננות, לא יוכל אדם להעריך ולשקול כראוי אם משלים חובתו בעולמו כפי שנדרש ממנו או לא, ועל כן פשוט הוא, כי מוטלת חובה על כל אדם, לקבוע לעצמו זמן מיוחד להתבוננות. בדרך כלל, זמנים שבהם שובתים ממלאכה, כשבתות וימים טובים, הם זמנים שיותר מוכשרים לכך, וכפי שראיתי בשם אחד מספרי החסידות שכתב על דרך הדרוש על הפסוק (ויקרא כד, ח) ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' - דהיינו שיום השבת שהוא זמן פנוי וראוי להתבוננות, הוא זמן מוכשר להעריך ולשקול חשבון נפשו בעולם הזה, אם הצליח ה' דרכו או לא, אך גם בימות החול, בכל עת ובכל שעה, יכול וראוי לו לאדם לעצור את מרוצת החיים לזמן מה, לחשוב חשבוננו של עולם, אמאי קאתי להאי עלמא.

ומבואר בספרים הקדושים דענין זה היה אחד מעיקרי העיקרים של גלות מצרים, אשר מלבד השעבוד הגוף היו ישראל אז גם בגלות הדעת, שמרוב הצרות והתלאות וטרדת הזמן, לא היה להם רגע אחד פנוי להתבונן, להעריך ולשקול מעשיהם וחובתם בעולמם.

ציוויו של פרעה "תכבד העבודה"

וזה היה עיקר מטרת פרעה הרשע במה שגזר שלא יוסיפו עוד ליתן תבן לעם ללבון הלבנים, אלא שהם בעצם ילכו ויקוששו להם תבן, הכל כדי שתכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר (שמות ה, ט), ופירש רש"י ז"ל ואל יהגו וידברו תמיד בדברי רוח לאמור נלכה נזבחה עכ"ל, והיינו שלא יהיה להם זמן פנוי להתבונן במצבם ובמטרת חייהם עלי אדמות.

והדבר מבואר בארוכה בספה"ק במסילת ישרים (פ"ב בביאור מדת הזהירות) וזה לשונו: ענין הזהירות הוא שיהיה האדם נזהר במעשיו ובעניניו, כלומר, מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו, הטובים הם אם לא, לבלתי עזוב נפשו לסכנת האבדון חס וחלילה ולא ילך במהלך הרגלו כעיוור באפילה. והנה זה דבר שהשכל יחייבהו ודאי, כי אחרי שיש לאדם דעה והשכל להציל את עצמו ולברוח מאבדון נשמתו, איך יתכן שירצה להעלים עיניו מהצלתו, אין לך פחיתות והוללות רע מזה, והעושה כן הנה הוא פחות מהבהמות ומהחיות אשר בטבעם לשמור את עצמם ועל כן יברחו ויגוסו מכל מה שיראה להם היותו מוזיק להם, וההולך בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, הנה הוא כסומא ההולך על שפת הנהר אשר סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרובה מהצלתו וכו'.

ואולם הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצר הרע וערמתו להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם עד שלא ישאר להם ריוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים, כי יודע הוא שאלולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים להנחם ממעשיהם, והיתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי. והרי זו מעין עצת פרעה הרשע שאמר תכבד העבודה על האנשים וגו', שהיה מתכוין שלא להניח להם ריוח כלל לבלתי יתנו לב או ישימו עצה נגדו, אלא היה משתדל להפריע לבם מכל התבוננות בכח התמדת העבודה הבלתי מפסקת. כן היא עצת היצר הרע ממש על בני האדם, כי איש מלחמה הוא ומלומד בערמימות, ואי אפשר להמלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה. הוא מה שהנביא צווח ואומר (חגי א, ה) שימו לבבכם על דרכיכם. ושלמה אמר בחכמתו (משלי ו, ד-ה) אל תתן שינה לעיניך ותנומה לעפעפיך, הנצל

כצבי מיד וגו'. וחכמינו ז"ל אמרו (מועד קטן ה.) כל השם ארחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה עכ"ל.

הרי מבואר שזה היה אחד מהתחכמויותיו של פרעה הרשע, שאין כוחם של ישראל אלא בהתבוננותם, ועל כן גזר 'תכבד העבודה', שלא יהיה להם זמן פנוי להתבונן, וממילא יישאר הכל כמקודם.

מגילות שהיו משתעשעין בהן בשבת

ובאמת הנה מפורש במדרש רבה (שמות ה, יח) שגזירת תכבד העבודה היתה כנגד מה שהיו כלל ישראל נוחין בשבת ועוסקים בעניני אמונה, וז"ל המדרש: נרפים הם על כן הם צועקים לאמור נלכה נזכחה לאלוקינו, תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר, מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן, לפי שהיו נוחין בשבת, אמר להן פרעה תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו וגו' אל יהו משתעשין ואל יהו נפישין ביום השבת.

ומבואר מזה כדברינו, כי לעומת מה שהיו נחים בשבת, והיו מנצלים זמן זה להתבוננות במטרת ביאתם לעולם הזה ולהתחזקות באמונתם בהשי"ת, כאמור לעיל שיום השבת הוא זמן המוכשר לזה, לעומת זה גזר פרעה הרשע שאל יהו נפישין ביום השבת, כדי שתכבד עליהם העבודה ולא יהיה להם פנאי להתבוננות.

ועל דרך זה ראיתי בספר אמת ליעקב להגר"י קמנצקי זצ"ל שכתב (שמות ה, ט) בזה"ל: הנה לא מצינו בשום מקום מה היו מגילות אלו ומה עלה בסופן. ועלה בדעתי לומר, דהוה אם נדייק במזמור שיר ליום השבת (תהלים צב) נראה שלא נמצא שם שום זכר ליום השבת, ואדרבה בסוף המזמור (שם טז) ביאר לנו שתכלית כוונת המזמור הוא להגיד כי ישר ד' ולא עולתה בו, וא"כ אין זו כוונת השבת. ונראה שמזמור זה היה אחד מהמגילות שהשתעשעו בהן ביום השבת במצרים, והיינו אחר שפרעה הסכים לבקשתו של משה שיתן לישראל יום מנוחה, ובחר לו משה את יום השבת, סידר משה שיתאספו בני ישראל וישתעשעו במגילותיהן, אבל אחר שבא משה לפרעה שישלח את בני ישראל גזר עליהם שיעשו עבודתם גם בשבת כדי שלא יוכלו להשתעשע במגילותיהם וכו' עכ"ל.

ביאור הפסוק ולא שמעו אל משה מקוצר רוח

וכאשר נעיין בפסוקי הפרשה, נראה כי אכן תיכף לאחר שנגזרה גזירת 'תכבד העבודה', וניטלה מישראל ההתבוננות, חל בהם שינוי של ממש, שלא היו מסוגלים יותר לשמוע את דבר ה'. וזהו ענין הפסוק (שמות ו, ט) וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, כמו שביאר הגר"י קמנצקי זצ"ל כי חוסר שמיעה זו באה אצורי הגזירה של תכבד העבודה, שלא היה לכלל ישראל זמן פנוי בשבת להתבונן ולהשתעשע במגילות שנתנו להם עידוד וחיווק, ולכן עכשיו אע"פ שמשה חזר אליהם והבטיחם שהגאולה קרובה לבוא, מכל מקום מכיון שניטל מהם מקור נחמתם וחדות נפשם שוב לא יכלו לשמוע לו, מקוצר רוח ומעבודה קשה ודו"ק עכ"ל.

וזהו לימוד גדול, לראות ההבדל הנורא, בין אדם שיש לו פנאי להתבוננות, שהוא אדם מאושר ושמח המסוגל לשמוע את דבר ה', ובין מי שאין לו רגע פנוי להתבוננות, שהוא בכחינת 'ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה'.

גלות מצרים היא גלות הדעת

ועל פי זה יובנו דברי מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע בענין גלות מצרים, כמובא בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת וישלח) בזה"ל: שמעתי ממורי כי ענין גלות מצרים היה, שהיה חסר מהם הדעת שידעו להכריע שיש בורא אחד המחדש בטובו תמיד מעשה בראשית וכו' עד שבא משה בחינת הדעת, ועל ידי הנסים שעשה נתפרסם בעולם שיש בורא אחד המחדש תמיד.

וכמו כן מבואר בספה"ק מאור עינים להרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל זצ"ל (פרשת שמות) וז"ל נודע כי סוד גלות מצרים היא, שהדעת היה בגלות, דכתיב (דהיי"א כח, ט) דע את אלקי אביך ועבדהו, שצריך לידע כי יש בורא ב"ה והם לא ידעו מהבורא ב"ה וכו', ואז כשהיה הדעת בגלות לא היה בריאה כלל, כי עיקר הבריאה היה בשביל

דישתמודעון ליה, שיכירו אותו ית', וכשהיה הדעת בגלות לא היה בריאה כלל והיה העולם תוהו ובוהו.

והוסיף שם עוד בזה"ל: ולכן על הים היה קטרוג הללו עובדי ע"ז וכו', דחלילה לומר ח"ו שישראל היו אז עובדי ע"ז, שאם כן לא היה השי"ת עושה להם נסים גדולים כל כך, כי קוב"ה לא עבד ניסא לשקרא ח"ו, רק הכוונה כמו שאמרו חז"ל (כתובות קי:): כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוך וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוך, והיינו כי מרגלא בפומיה דהרב בעש"ט נבג"מ זכותו יעמוד לנו, על מה שנאמר (דברים יא, טז) וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, דתיכף כשסרתם מאת ה' מיד ועבדתם אלהים אחרים, כי זהו עיקר הדעת לידע שכל כוחותיו וחיותו הוא הבורא ב"ה שהוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם והוא ית' מנענע כל הכוחות שלו, ותיכף כשסר מדעת זה נעשה עובד אלהים אחרים, כוחות אחרים זולת הבורא ב"ה, שאין לו דעת זה שכל הכוחות שלו הוא הבורא ב"ה וזהו כל הדר בארץ ישראל וכו' ר"ל שהארציות שלו הוא ג"כ ישראל, כראוי לאיש הישראלי להיות לו הדעת הנ"ל, אז דומה כמי שיש לו, אלוך משא"כ הדר בחו"ל, שהוא חוץ לגבול הקדושה שאין לו הדעת הנ"ל, אז דומה כמי שאין לו אלוך, ולכן אז במצרים שהיה הדעת בגלות על כן היה קטרוג אלו ואלו עובדי ע"ז, אבל לא ח"ו שעבדו ע"ז ממש עכ"ל.

וכל זה כמו שנתבאר, שעיקר גלות מצרים היה גלות הדעת, דהיינו שהיה חסר להם הדעת וההתבוננות לחשוב שיש בורא עולם ולשקול מעשיהם אם הם רצויים לפני הבורא ב"ה או לא, ועל כן היה העולם נחשב לתוהו ובוהו, והיו הם נחשבים לעובדי ע"ז, ולכן היתה הגאולה ע"י משה שהוא בחינת הדעת, אשר על ידו זכו ישראל להשיג בחי' הדעת וההתבוננות, ומכח זה זכו לגאולה.

התבוננות במראה הסנה

ובאמת הנה מצינו מעלה זו של התבוננות אצל משה רבינו ע"ה, תיכף בעת ההתגלות הראשונה שנגלה אליו הקב"ה אצל הסנה, שנאמר (שמות

ג, ג) ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה, וכתב הספורנו אסורה נא - אתבונן ואראה עכ"ל, הרי חזינן שזו היתה מעלת משה רבינו ע"ה, שהיה לו בחי' הדעת וההתבוננות.

וכל זה יסוד גדול עבורנו, שצריכים אנו מדי פעם להפסיק פעולותינו, לסור לראות ולהתבונן במטרת בריאתנו ומציאותנו בעולם הזה, כדי להתחזק עי"ז באמונה בה' ובעבודתו יתברך.

כמה רגעים של התבוננות לפגוש את עצמו

וכדאי להעתיק בזה דברים נפלאים מהאדמו"ר מוהר"ר הערשליע מספינקא זצ"ל שהובאו בספר מנוחת הנפש (י"ל ע"י חברת מנוחת אמת ואמונה, עמ' קיא) כי אי אפשר לו לאדם להתבונן במעמדו ובחיובו בשעה שהוא טרוד, ועל כן צריך כל אחד לקבוע עכ"פ זמן מועט להתבונן במצבו - "צו בלייבען אין ביהמ"ד פינעף מינוט נאכ"ן דאווענען, ער זאל זיך טרעפן מיט זיין אייגענעם נפש", ואין זה דמיונות עכ"ל.

וכבר אמר הכתוב (מיכה ז, טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שכמו שגאולת מצרים היתה ע"י משה, שהביא לישראל את בחי' ההתבוננות, כך בוודאי גם אנו ע"י התחזקות בענין ההתבוננות נזכה לגאולת הכלל והפרט בביאת משיח צדקנו.

ויש לומר דזהו הענין כמה שכתב בבעל הטורים (שמות א, א) ישראל הבאים ר"ת וס"ת מילה, את יעקב איש ס"ת שבת לומר לך בשביל שבת (ש"ד ה, יח) ומילה (פס"ז שמות ו, ו) ששמרו במצרים נגאלו. ועל פי דברינו עד כה יש לבאר הענין, כי השבת היא זמן הראוי להתבוננות, והמילה מסיר ערלת הגוף וערלת הלב ונותן לאדם הכח לחשוב, וע"י כח ההתבוננות יכול לבוא לידי גאולה שהיא שינוי המצב מרע לטוב.